

Io. Christian. Tillingii ... Observationes medicae singulares circa verum usum thermarum Carolinarum in diversis morbis institutae.

Contributors

Tilling, Johann Christian.

Publication/Creation

Lipsiae : Impensis Gleditschianis, 1751.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/f9chskfb>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>



Bf
6

The Library of the
Wellcome Institute for
the History of Medicine

63339/R

MEDICAL SOCIETY
OF
LONDON
DEPOSIT

Accession Number

Press Mark

TILLING, J.C.

EE

S
9.105

L 23

~~28~~

H
a⁺19

63339/B

ROYAL SOCIETY
LONDON
DEPOSIT

T8

IO. CHRISTIAN. TILLINGII

MEDICINAE DOCTORIS

OBSERVATIONES

MEDICAE SINGVLARES

CIRCA

VERVM VSVM

THERMARVM CAROLINARVM

IN

DIVERSIS MORBIS INSTITVTAE.



NOTION. MEDICINAE SOCIETATIS
LIPSIAE
IMPENSIS GLEDITSCHIANIS.

1751.



V I R O

Illustri, Excellentissimo atque Experientissimo

DAN. WILH. TRILLERO

S. P. D.

Iohannes Christianus Tillingius.

Plura sunt, Vir illustris, argumenta, quae me mouent, vt has qualescunque obseruationes, circa vsum thermarum a Carolo dictarum institutas, potissimum Tibi consecrandas esse censeam. Tuo enim suasu, vel potius iussu, hoc quicquid est periculi feci; quo autem mihi ipse non satisfeci. Vidisti tamen, et comprobasti, et quae cum erudito orbe communicarentur, iudicasti. Maioris momenti res est, quam quidem vulgus medicorum autumat, medicas condere obseruationes: quippe non mediocris adhibenda est in diagnosi morborum, eorumque remediis rite seligendis *ἀξιόβεια*. Duo nempe sunt fulcra, quibus nititur vera ars salutaris, quae sanitatem dare valet, ratio scilicet et vsum, optimus omnium et exquisitissimus magister. Hominem sanum aequae ac morbo adfectum noscimus in omni sanatione, quaecunque demum sit
)(2 facienda,

facienda, ante omnia necesse est, et tum denique ad medendi modum nos accingamus. Hic ut rationalis sit, requiritur et simplicissimus potius, quam phaleratis dictis et remediis fucatus ideoque dubius semper futurus. Inter omnes constat, verum hunc esse ordinem et vnicum ad comparandam illam medicinae certitudinem, quam plures desiderant, immo in dubium vocant multi. Sed medici interdum ipsi ad morem aegrorum et imprudentium empiricorum inuertunt hanc artis seriem, et omnem adhibent diligentiam in inueniendis et adplicandis remediis, arcanis, artificiosissimis, et inextricabili modo compositis, neglecta adtenta morbi contemplatione. Haec vero ipsa per se satis difficilis, et non nisi assidua adcurataque consideratione status hominis naturalis primo, et illius ab hoc discessus, adquirenda incredibilem medici postulat prouidentiam. Quae quidem minorem habere videtur difficultatem in morbis sic dictis acutis, in quibus quippe medicus expectando, regimen aptum adhibendo, et ea, quae salutarem aegritudinis progressum impedire possunt, remouendo officium suum praestat. In morbis vero longis, qui vel ex praecedentibus male sanatis, vel ex peruersa medela, et quod valde dolendum, medicina pessime et cumulatim adplicata, tandemque ex regimine minus recto, diaetaque peruersa multiplicique oriuntur, opus habet multum laboris et difficultatis. Tales enim morbi varias habent mutationes et dissimiles saepius facies, ut vel perspicacissimus medicus eos vix dignoscere valeat. Ad-

haec

haec fere hi omnes comitem habent vitiatum digestionis et nutritionis negotium, ut inde dependentia symptomata saepius cum illis signis, quae morbum primarium indicant, confundantur. Morbi enim narratio fit vel per aegrum ipsum, vel per medicum, qui uterque non raro ex inscitia, illa potissimum docet, quae maxime elucent, et incommodum creant, vel quoque ex astutia, ea velant, quae tamen primaria erant veri morbi indicia. Ne dicam tandem de iis, quae animi passiones in aegroto habent vim, et quibus tenebris inuoluta sit morbi explanatio, si medentis ingenium in causas non naturales et per corpus minus possibiles penetrare non valeat. Plures harum certe sunt, quae latent, imprimis nostro aevo, quo libido, esca malorum, innumera excogitavit, quae firmissimam sanitatem destruere possunt, et necessitas urget summa, mosque suadet, intelligentiam ita exercere et intendere, ut vix corporis vis sufficiat, ea resarcire, quae amissa sunt. In hoc licet rerum statu quotidiana tamen docet experientia, verum esse, quod supra dixi, plurimos, et medentes non raro ipsos, in sanando morbo minus sollicitos esse de vera aegritudinis cognitione et diaeta, quae saepissime primum tenet in sanatione locum, facillimos vero in suadendis remediis, incertis saepius, nullius efficaciae, vel ita compositis, ut vel acutissimus verum inde effectum non hariolari possit. Nemo certe est, qui hanc rem frequentius obuiam habet, quam quidem medicus, tractans illos aegros, qui saepius ad fontes salutare tanquam ad sacram anchoram

confugiunt. Hic enim morbos ita abstrusos et per varios casus totque discrimina rerum mutatos, depellere debet, quorum naturam coniecere non nisi acerrimus et diligens rerum inuestigator valet. Adsidua ergo et ardua fatis obseruatio aegrotationum, quae per aquas medicatas sanabiles sunt, vel earum vim eludunt, primum est, quod ad aliquale veritatis vestigium medicinam hanc ce euehere potest. Sed plus negotii haec ipsa res faceffit, quam quidem illi sibi persuasum habent, qui in determinandis denominandisque morbis aequae faciles sunt, ac creduli in virtute eorum auxiliorum medicata, quae empirice et nulla habita ratione eorum, quae indicationem faciunt, adplicant. Licet igitur per duodecim iam annos multa obseruauerim circa aegros, qui in variis morbis modo salutari, modo contrario effectu adhibuerat thermas nostras; et multa explorauerim, quae rationalem medendi methodum minus sapiunt, semper tamen paullo diffidentior forte fui meis ipsis obseruationibus, vt inde normam medendi certam et indubitatam constituere auderem. Dabam Lipsiae die VI Aprilis
 CIO IO CCLI.



Index Obferuationum.

I. Excretio calculi	1
II. Sequelae febris intermittens in monacho male fanatae	5
III. Febris intermittens	7
IV. Vermes longi et lati	10
V. Morbus attonitus	13
VI. Vteri haemorrhagia	14
VII. Maculae hepaticae	15
VIII. Lateris dolor ex balneo praeferuido	16
IX. Carcinoma	17
X. Hepatis vitium	20
XI. Auditus difficultas	21
XII. Malum hypochondriacum et melancholia	22
XIII. Malum hypochondriacum cum materia seu morbus ex cruditatibus	28
XIV. Phimosi habitualis	29
XV. Polypus cordis	30
XVI. Coli dolor	31
XVII. Vrinae incontinentia	33
XVIII. Asthma	35



XIX. Lienis tumor	38
XX. Menses albicantes seu pallidi	39
XXI. Menstruorum retentio	40
XXII. Menstruorum fluor	40
XXIII. Morbus articularis	41
XXIV. Malum ischiadicum	43
XXV. Podagra	44
XXVI. Laeuitas intestinorum	46
XXVII. Aluus suppressa	47
XXVIII. Tabes, hectica et phthisis pulmonalis	49
XXIX. Lichenes	56
XXX. Urinae retentio	56
XXXI. Lues venerea	58
XXXII. Gonorrhoea	59
XXXIII. Cardialgia	61
XXXIV. Oculorum vitia	62
XXXV. Abscessus	69
XXXVI. Cibi fastidium	70
XXXVII. Passio hysterica falso sic dicta	70



Obferuatio I.

Excretio calculi sub vfu Thermarum Carolarum.



ndecim abhinc annis accedebat ad Carolinas thermas mercator honeſtiſſimus et diues, calculo veſicae multum et diu vexatus. Hauſtis per aliquot dies thermis per vrethram membranulae, grumi ſanguinei et arenulae rubrae excernuntur, quartoque die tandem ſequitur calculus, phaſeoli maioris magnitudinem aequans, ex vna parte laeuigatus, quod indicium alias eſt certum, plures adhuc ad eſſe. Interim aeger laetus de ingrato hoſte expulſo, continuabat thermarum potum, abſque vlla moleſtia, fabuli, vel alius corporis peregrini per veſicam excretionem. Medicus ordinarius **FRI-
DERICVS HAENEL**, Praeceptor olim fideliffimus, rerum, quae ad Carolinas ſpectant, optime, et ſi quis alius gnarus, et longo vfu doctus, ex ſymptomatibus et imprimis mictu
A cruento,

cruento, calculum adesse, et exitum moliri, praedicebat, addens, pluries se idem indubitatum obseruasse indicium. Docuit vero me deinde experientia in aliis, qui periculosa admodum, per vias vrinarias, haemorrhagia laborarunt, immunes ab eodem malo fuisse, easdem thermas haurientes*.

Femina annorum quadraginta, vinosae diaetae nimium indulgens, ex qua semper praeter naturam aestuabat corpus, frequentius iisdem thermis vsa, sentit potissimum ex concussionibus in itinere, mox sub principio thermarum haustarum dolores in lumbis et tormina, quae augeri videbantur cereuisia Lebeguinensi. Calculum ergo et nephritidem morbum esse indicaui: et quarto die hostis eiiciebatur per vrethram, nulla prorsus remanente calculosa adfectione.

Generosa femina crassum habens et laxum, multaque pituita repletum corpus, aliquoties Carolinis thermis vsa fuerat, et grauiam calculum comitantia mala, inprimis singultum, cuius

* Haemorrhagias quascunque ex haustis thermis non solum neque excitari, neque augeri, experientia satis constat, licet stimulus salinus, calor ipse et diluens vis primo intuitu contrarium effectum indicare videantur; sed quoque easdem prorsus cohiberi, naturales licet, accedente inprimis regimine calido, et immoderatas recte determinare, me quoque frequens docuit optima rerum magistra, experientia. Si ergo inter hauriendas thermas accidat fluor sanguineus per vias vrinarias, certe indicium est, moveri calculum in renibus, et vel dilacerare fibras, vel incumbens eius vasis dilatatis locum mutare et ita apertos reddere canales.

cuius vehementia exprimi verbis vix poterat, patiebatur. Haec hauriendo thermas, magnam fabuli calculosi excernebat copiam, multisque liberabatur acerbis malis et cachexia, iam iam transeunte in hydropem perfectum.

Vir Vindobonensis mane haurit illas tepidas thermas, quae ad molendinum scatere solent, et post meridiem iisdem insidens, calculos duros aequae ac molles ex vesica urinaria satis magnos excernit.

Vir robustus, annorum sexaginta, hauriendo easdem thermas, magnam calculorum minimorum et saburrae calculosae reddebat copiam, adeo, ut deinde a calculosis adfectionibus liber maneret. Redibat quoque anno insequente, et sentiebat, utens thermis, primis diebus, acerbam urinae excretionem, quae tamen continuato usu cessabat.

Monachus habitus athletici utitur iisdem thermis, quibus adhibitis, haeret per tres dies calculus in urethra, qui deinde applicatione emollientium et thermarum potatione constanti, feliciter excernitur phaseoli magnitudine, sic, ut aeger etiam nunc laetetur, et a calculoso morbo multos nunc annos immunis vivat, pristinae valetudini restitutus.

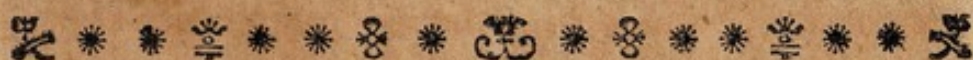
Vir generosus quidam, sanguinis abundantia omnem fidem excedente laborans, experiebatur in ipso haustu Carolinarum copiosissimam urinae excretionem, et liberabatur calculo, cuius nunquam senserat indicium, et

ab eo tempore quoque nulla vexabatur calculosa adfectione. Quum anno proxime insequente vsum thermarum repeteret, vrina demittebat sedimentum nigricans et admodum pituitosum, adeo acre, vt vasi stanneo maculas nigras inureret.

Alio loco egi de eo, quod in detrimentum thermarum, circa calculosum in viis vrinariis morbum notant auctores. Magnus ille medicus, GEORGIUS ERNESTVS STAHLIVS, aquarum medicatarum nunquam patronus, vsum thermarum et acidularum in calculoso morbo nocivum tradidit in notis ad HARVAEVM pag. 75; SCHAARSCHMIDT *in novis medicis et chirurgicis Berolinensibus Tom. II pag. 148* acriter taxat vsum thermarum in calculo. Mitio-rem vero sententiam fouet BERGERVS *in commentatione de thermis Carolinis pag. 124*. Illustris olim BOERHAVEN aegre suadens fontium salubrium potationem, calculosos tamen per anni dimidium, aquis Spadanis vti iussit. Praefertim vero vsum thermarum Carolinarum hic egregium plane, multis rationibus et exemplis demonstravit celeberrimus quondam SCHACHERVS *in dissertatione singulari de thermarum Carolinarum usu in renum et vesicae calculo, Lipsiae 1711*. FRID. HOFFMANNVS quidem *medic. consultator. Tom. I. pag. 354* commendat Carolinas in vesicae calculo. Sed quum res iam iam conclamata videatur, in aegro senectute confecto, et suspicio quoque calculi ad vesicam adcreti adsit, animaduerto, thermarum haustum tantum in eo profuisse, vt fabulum et concrementum, quod calculi molem augere solet, excerneretur.

Con-

Concedo quoque, si renes ex calculi irritatione suppurati sint, omnino dubii esse euentus thermarum potationem, licet experientia constet, vlcera interna quoque prouido earundem vsu, vel casu sanata fuisse; cuius rei exemplum ipse vidi in gonorrhæico. Alias non valet de Carolinis, quod recte reprehendunt auctores, circa vsum diureticorum in nephritide. Nam stimulus non dependet a salino principio solo, sed a copia aquae; quae eluit, laxat, abstergit, et a terrestri materia, quae leuiter adstringit et consolidat. Medici ergo officium est, ita vsum thermarum moderari, ne aestus augeatur, vel materia purulenta ad massam sanguineam regrediatur.



Obseruatio II.

Sequelae febris intermittens in monacho male sanatae.

Mense Iulio 1730 utebatur Carolinis monachus, ordinis Praemonstratensium, Pragensis, annos triginta sex natus, in quo vigor vultum non destituebat. Laborauerat olim, quum officio concionatoris castrensis fungeretur, feбри intermittente, ad quam depellendam sumserat tres pilulas, quibus arsenicum admixtum erat. Leuabatur quidem inde morbo febrili, sed paullo post dolore in hypochondrio dextro, ad cordis scrobiculum usque percurrente, praecordiorum anxietatibus,

6 OBSERV. II SEQUELAE FEBRIS

respiratione difficili, extremitatum lassitudine, aestu vago, et plurimis malis aliis affligebatur. Haec omnia quidem interdum leuiora erant, semper tamen acerbiora et vehementiora revertebantur, inque ipso thermarum haustu, accedente pedum tumore feroso, ingrauescebant; qui sinister tamen effectus non thermis, sed potius peruersae medendi rationi, adscribendus erat*. Ex hoc, et multis aliis, didici, morem exhibendi arsenicum, in febribus intermittentibus, satis consuetum esse inter exercitus: siquidem et pulvis arsenicalis, inter arcana in Bohemia, ad sanandas easdem febres crebrius exhibetur, etiam infantibus, cuius experimenta aliquoties vidi. Exhibent nempe arsenici cum aceto triti et exsiccati grana tria, quibus mixta salis communis tripla dosis, et inde fiunt motus in primis viis vehementissimi, paullo post succedunt vomitus et sedes. Alius quoque est pulvis granorum octo, coloris rubicundi, cui intermixtae arenulae albicantes, quem deglutiunt aegri, variis febribus intermittentibus vexati, duabus ante paroxysmum horis, indeque vehementes vomitus et aluinae excretiones, vltimusque sed gravissimus febris accessus, sequuntur. Qui facili negotio vomunt, facilius ferunt medicamentum.

* Quum nullum sit dubium, in hoc aegro non solum incipientes fuisse viscerum obstructiones, sed quoque morbum ex repletionem et cachexiam, modus exhibendi thermas certe non more solito, sed morbo satis aptus necessarius fuisset, quo nempe non solum caute resoluendum et iusto tempore euacuandum, sed quoque externo prouido thermarum usu solida roboranda veniunt.

tum. Scio matrem quandam improvide omnem puluerem, quem adulto et robusto destinant, infanti febricitanti sex annorum dedisse, et tamen euasisse paruulum aegrotantem, exemplo sane nulli prudentiori in posterum facile imitabili.



Obseruatio III.

Febris intermittens.

Illustrissimus comes, consummatae eruditionis vir, accedit ad Carolinas thermas, febre intermittente delassatus, debilisque admodum constitutionis, humoribus bonis priuatus. Conuocari iubet tres medicos, quorum duo seniores venae sectionem Carolinarumque haustum suadent: tertius vero, licet iunior, in contrariam abit sententiam, addens, aegrum admodum esse debilitatum, humoribusque, qui sano conueniunt, destitutum, ideoque nocere euacuantia, quae febrem insimul reuocent, eupepta potius et replentia esse necessaria. Interim vena secatur, et post aliquot horas accedit paroxysmus febrilis*.

A 4

Vxor

* Nocere euacuantia et resoluentia iis, qui sanguinem habent minus nutrientem et nimis resolutum, extra omnem dubitationis aleam positum est. Quum tamen quoque non negandum, in his aegris esse semper vitiatam digestionem, et morbum ex cruditatibus in primis viis, nullamque virium restaurationem sperandam, nisi remota hac causa, his tamen quoque non prorsus interdicendus videtur moderatus thermarum usus, accedentibus imprimis, quae roborant, nutriunt et reficiunt.

Vxor ciuis honesti, in thermis Carolinis, aetate iam confecta, febre conflictatur intermittente, duplicata, quae semper hora matutina tertia et sexta vespertina recurrit, et tandem remediis variis et ineptis sanata, vel potius cohibita, continuos vomitus, summam virium deiectionem, eamque extremarum partium exsiccationem rigiditatemque, vt neque manus neque pedes flectere possit aegra, post se relinquit. Opem quaerit ex herbis sic dictis neruinis, alias in paralyfi fructuosis, et ossibus iuniorum animalium eorundemque intestinis. Sed frustra. Medicus tandem in auxilium vocatus, morbum non paralyfin, sed verius exsiccationem et partium rigiditatem, ex nutritionis et humoris naturalis defectu, digestionemque prorsus vitiatam esse censet. Huic igitur ante omnia mederi studens, quum ob continuam nauseam, et vomendi conatus, pharmacorum retentio vix speranda esset, suadet per decem dies serum lactis, deinde haustum Carolinarum adhibendum. Hae per primas sic dictas curas, continuos vomitus pituitosos excitant, et his tandem remittentibus, manus et pedes dolore adficiuntur. Redit tamen motus facilitas, et repetito vsu earundem thermarum adpetentia cibi et viuacitas. Morbus hac ratione feliciter sanatur, aegraque ab eo tempore optime valebat.

Honestissimus mercator febre intermittente decubuerat, quae tamen per octo hebdomadas prorsus cessauerat. Ea de causa medicus non dubitabat, haustum Carolinarum ei suadere. Antecedente ergo venae sectione,
et

et febre licet reuertente, ad eandem compe-
scendam tutoque sanandam vsum thermarum
per quatuordecim dies continuandum e re
esse iudicabat; quod consilium successu quo-
que non carebat. Quodsi enim corpus mate-
ria febrili est repletum, nullum dubium erit,
salutarem fore Carolinarum vsum. Quodsi vero
motus humorum tantum minus regulares, in
consuetudinem quasi ducti, fibraeque nondum
robur suum pristinum satis adeptae sint, non
mirum, si febris redeat. Interim, quum expe-
rientia constet, Carolinarum haustum non red-
dere pulsam arteriae auctiorem et celeriore,
nisi accedat calor, imprimis externus, eadem-
que cibi auiditatem excitare, omniaque, quae
digestionem et nutritionem impediunt, remo-
vere, cruditatesque, si adsint, vel remaneant,
euacuare: patet hinc, non interdicendum esse
thermarum potum his, qui febre intermittente
laborarunt, vel in praesenti iactantur. Pluries
huius rei feci experientiam, et febris sensim
tuto et constanter sanata fuit, etiam duobus
abhinc annis, quum febres intermittentes in
Bohemia et alibi, si quo alio tempore, fre-
quentissime grassarentur. Interdum etiam sub
ipsa thermarum potatione obueniunt febres
algidae, ex peruerso in cibo et potu adpetitu,
in quo casu perutile expertus fui vomitorium,
mox datum, et deinde continuatum therma-
rum vsum.

Nobilis quaedam femina per septem dies
Carolinis vtitur aquis, et pancreaticis viuitt.
Octauo die auidius vescitur halece aceto prae-
parata. Corripitur febre tertiana, quater de-

ciesque recurrente, et ab vsu thermarum inconsulto desistit *.



Obferuatio IV.

Vermes longi et lati.

Femina nuper viro iuncta, sterilis, habitus corporis paullo laxioris, laborabat fluxu albo, benigno, chronico, adpetitu deprauato, vitiata digestionem, et alui obstipationem, eademque ob mala hauriebat per dies quatuordecim Carolinas, interpositis laxantibus et pilulis balsamicis, quibus rite expurgabatur. Domum reuerfa, elapsis binis hebdomadibus, fumebat, meo iussu, salis amari Bohemici vnciam vnam, vnde non solum tricies aluus subducebatur, sed lumbrici quoque per eandem viam deturbabantur. Manebat vero sensatio mordax vehementissima, quae argumento erat, vel vermes vel multum acrimoniae adhuc superesse. Non obstante hac modum excedente purgatione, cibi cupiditas redibat, aluus fiebat laxior,

* Solent inconsulto ad sanandam hanc affectionem maxime adhibere stomachica calida, quae ingesta magis indurant, humores adfluentes incrassant, et ventriculi ex calore infirmitatem augent. Neque haec enim, neque incidentia et resoluentia, minus purgantia ipsa hic rem absoluunt, quae nempe saepius morbum satis leuem, grauiorem, immo funestum reddunt: cuius rei tristitia satis vidi exempla. Qui vero medicus secundum ductum naturae agit, quae nempe nauseam et saepius vomitum spontaneum mouet, ille optime sanat.

xior, et aegra ex incommoda valetudine emergebat. Ergo nidum destruxerunt thermae, sal euacuauerat vermes.

Feminam quandam melancholicam tristitia, metus atque vigiliae longo tempore affligerant. Accedebat humanae consuetudinis odium, dolor vagus, pungens sub hypochondrio sinistro, pectoris compressio, motus spastici et maculae hepaticae, quae saepius colorem pallidum mutabant in flauum, paullulum vergentem in colorem album, nausea continua, mane inprimis, ieiuno ventriculo. Aegra antea bono cum effectu vsa fuerat, ex consilio docti medici, medicina vermibus infesta, quae aluum simul mouens, inter haustum Carolinarum vermibus latius partem satis magnam euacuabat. Idem deinde sub continuato thermarum potu, interposita medicina euacuante, cui anthelmintica admixta erant, bis accidebat, adeo, vt frustula sensim eiecta, quatuor vlnarum longitudinem aequarent.

Textor, annorum triginta duorum, morbo laborans ex glutinoso nimio, quum aluum bis cieret sub viu Carolinarum, purgante medicina adhibita, ex ialappae puluere et trochiscis alhandal, multum non solum euacuabat pituitae, sed lumbricos quoque, suntis licet frustra antea anthelminticis.

Femina terrore perterrefacta grauiori, capitis dolore, lassitudine spontanea et vitiata digestionem adfligebatur. Laxans salinum et thermae per septem dies potae aluum largiter licet cierent, tamen nausea et capitis dolorifica

ca adfectio remanebat. Hinc multum tenacis pituitae ventriculo inesse coniectans, exhibui pilulas purgantes fortiores, et iussi thermarum potum continuare. Hoc consilio aluus copiose et absque vilo incommodo fluebat, nausea et cephalalgia remittebant, adeo, vt aegra perquam optime valeret. Pilulae sub finem sumtae aluum largissime vna cum lumbricis teretibus euacuabant.

Seruus annorum viginti, et quod excurrit, rauedine ex frigidior potu diu adfectus hauriebat 1748 thermas ex fonte furioso Carolinas, quae inprimis paullo refrigeratae, vomitum cotidianum et pituitosum efficiebant. Anno proxime insequente redibat, eadem rauedine vexatus, cum frequenti nausea et non raro vomitu, siti matutino tempore, oris siccitate, et pituitae sputo. Inter epulas saepe ex improviso nausea, ructus, et leue quodammodo oriebatur animi deliquium, omni cibi appetentia eodem momento amissa, aciditateque fauces exasperabantur. Interim nulli in abdomine torminosi dolores, nullus narium pruritus, facies tamen semper pallida. Haustum thermarum vomitus sequebantur frequentiores, et medicina aluum soluens, frustulum lumbrici lati duarum vlnarum longum euacuabat. Iussi ergo per octo dies thermarum potationem continuare, et medicamentum aluum ciens repetere, quod iterum partem eiusdem vermis, tres vlnas aequantem, expellebat. Aeger animalculum vixisse adfirmabat, id quod quidem non vidi, mortuum tamen adseruandum curavi.

Obferuatio V.

Morbus attonitus.

Si in hoc morbo fontes falutares fuadendi funt, omnino, qui maxime roborant et refoluunt, funt eligendi. Ideoque Selterenfibus Carolinas, et his Egranas praeferendas effe cenfent auctores: nam non folum obftructa referanda, fi qua adfint, fed tonus vaforum in cerebro, quoque refituendus. Videtur quidem internus aquarum medicarum effectus in roborando non fatis euidens, nifi terreftreis partis virtutem confiderare velis, et rem eo modo explices, vt vafa, remoto eo, quod extendit, naturali vi fe contrahant. Sicque fieri poteft, vt vltra modum folida tendantur, adeo, vt nullus elateris naturalis reditus fit fperandus, fequitur, verum effe monitum, quod Illuftris FRID. HOFFMANNVS in hoc cafu inculcauit. Interim faepiffime obferuatur, in apoplexia correptis, incredibilis cibi auiditas et fumma humorum fpiffitudo, quae ex defectu motus, in dies incrementa capit. In hac re latet cauffa et ratio medendi faepius difficillima et non raro ἀδύνατος. Potationem tamen Carolinarum thermarum hoc impedimentum feliciter tollere, aliquoties me experientia docuit.

Femina craffi corporis corripitur apoplexia, quam loquendi impotentia et paralyfis fequitur. Vfa 1744 thermis noftris loquendi vim et facultatem fcribendi ingrediendique recepit.

Femina annorum quinquaginta quatuor
 fenfit prodromos apoplexiae et linguam inpri-
 mis paralyfi vitiatam. Venae sectio et pedilu-
 via quidem admodum morbum leuarunt, sed
 thermae ita salutares euaserunt, vt aegra vltra
 viginti annos deinde valetudine integra fuerit
 vfa.

Monachus, ordinis Cisterciensis, variis
 negotiis laceffitus, apoplexia corripitur. Adit
 Carolinas extremitatibus prorsus flaccidis. Sa-
 natur, si excipias relictam aliquam adhuc clau-
 dicationem: repetit thermarum potum multo-
 ties, vixitque deinde per viginti annos ab in-
 fultu apoplectico liber.

Plures in medium producere possem ex
 fanguine nimis glutinofa et pituitofa apople-
 cticos, in quibus Carolinarum vſus falubris et
 vtilis admodum fuit. Sed vnicum monendum
 reſtat, quod in his aegris, licet debilibus viſis,
 magna et ſufficiens euacuatio neceſſaria, et de
 externo vſu thermarum nobis ſemper caute
 circumſpiciendum ſit. Domi quoque cura
 omnis eo dirigenda erit, vt ventriculus ſem-
 per bene ſeſe habeat, et motus corporis ſit
 frequens, ne noua humorum ſpiſſitudo mor-
 bum reuocet.

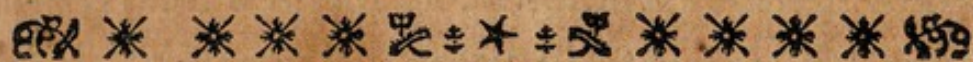


Obſeruatio VI.

Vteri haemorrhagia.

Puella quaedam nubilis, annorum octode-
 cim, nondum erat menſtruata, tamen ſana.
 Mulierculae vero ſanguinis quaſi ſitientes, ma-
 trimo-

trimonium non concedebant, nisi fluxus mensium praecederet. Medici, viri optimi, quaeque suadendo operam perdiderunt. Ideoque empiricus in auxilium vocatur, qui et drasticum exhibet, quod corpus iuuenile et laxum sustinet, et violenter efficit tandem, ut menses erumpant. Euentu hoc nimio desipiunt gaudio, et laudibus extollunt consilii huius auctores. Prudentiores tamen hanc medendi rationem empiricam esse contendentes, adfirmant, fore, ut durante grauiditate menses semper fluant, citra hanc iudem pro modulo corporis sint nimis copiosi, ac tandem non nisi foetus debiles ac infirmi nascantur: id quod tristis deinde experientia utique confirmauit. Vfus tamen Carolinarum salutaris fuit, siquidem sanam deinde et validam enixa est filiam, etiamnum superstitem.



Obseruatio VII.

Maculae hepaticae.

Vir corporis crassi et pituitosi ad depellendas maculas hepaticas omnia externa et interna frustra adhibebat medicamenta. Tandem sumto purgante, per septem dies hausit Carolinas, iisdemque infedit. Quo facto, obseruavit, maculas in ea corporis peripheria, quam thermae adtingebant, flauas fieri rubras, deinde pallidas, tandemque prorsus euanuisse.

Feminae optimae et iuueni, habitus corporis maxime laxi, quum prima vice grauida fieret,

fieret, in omni corporis peripheria, quam vestimenta tegunt, proueniunt maculae hepaticae, quae manebant, vsque dum finito Carolinarum haustu, insideret balneo ex iisdem thermis, quo facto prorsus disparuerunt. Redibant deinde nullo medicamine delendae, nisi repetito vsu interno et externo potissimum earundem thermarum.

Femina quaedam melancholia hypochondriaca delassata, nimis calido regimine delectabatur, sudoresque nocturnos copiosissimos experta, hauriebat primo thermas, deinde insidebat balneo ex iisdem nimis feruido, et maculae hepaticae in omni corpore fiebant ignei coloris, sitis erat feruida cibique cupiditas summa. Dedi laxans antiphlogiston, dissiuasiue regimen calidum, et maculae hepaticae indies fiebant pallidiores, in primis in ea corporis parte, quam in balneo fricuerat linteis thermis madidis, immo deinde prorsus euandae reddebantur, ex balneo cotidie subinde magis refrigerato. Alias domi ex calore in lecto, et post cibum magis adparebant.

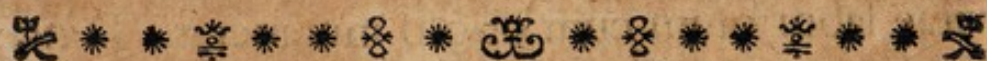


Obferuatio VIII.

Lateris dolor ex balneo praeferuido.

In pleuritide, vel alia sanguiferorum vasorum obstructione adplicantur plerumque epithemata nimis calida, quae tamen magis indurant materiam obstruentem et vasa contrahant. In-
vifi

vifi feminam nobilem, quae finito thermarum haustu, more consueto, infedit iis a mola dictis, et destillandas curavit influentes per canalem thermas in latus dolens, vnde non solum dolor exquisitus in latere adfecto, sed quoque febrilis aestus est ortus. Medicus ordinarius facculos auena repletos vehementer feruidos imponi iussit, quos ego tamen ex causa modo dicta remouendos suasi, et emulsionem cum nitro, mandibulis lucii piscis, syrupo de Althea Fernelii exhibui, vnde aegra ab incommoda valetudine liberabatur. Vena quum secaretur, sanguis thermis immixtus mox coagulatus et induratus conspiciebatur. Ceteroquin deprehendi saepius, doloribus laterum infestari, qui stomacho cibus repleto balneum ingrediuntur nimis feruidum, vbi potius ex flatibus distentus dici meretur, continuato thermarum haustu sanandus.



Obseruatio IX.

Carcinoma.

Carolinae in cancro rem non absoluunt, id quod FRID. HAENEL multa experientia doctus me docuit. Noui ego feminam aliquam sanam fatis et valentem, cuius mammae infederat tumor scirrhus, cuius depellendi causa hauserat thermas Carolinas optimo successu. Interiecto longo admodum temporis spatio, mollior sponte sua fiebat indurata pars, vlcusque aperiebatur, vt magna feri copia destillaret.

Licet vero ars solam dilatationem effecerit, naturae tamen bonitate perfecta consolidatio fiebat. Sed aegra vel celans rem, vel negligens, pustulam seu vesiculam minimam, (qualem ego Berolini, docente clar. SEMFFIO, recrudescentis carcinomatis certissimum signum vidi) adstantes praestantissimos medicos seque ipsam falsa spe deluserat. Nam reuertebatur malum, et aegra, renitentibus medicis doctissimis, usum Carolinarum repetebat. Quo successu id factum? nescio. Licet igitur ego ipse nunquam sinistrum expertus fuerim in aegris, meae fidei creditis, effectum, observationem tamen aliquam mihi faciendi non obtigit felicitas, quae salutarem Carolinarum usum in carcinomate probaret.

Auriga annorum sexaginta quatuor, robustus et optime valens, neque sanguinis missionem neque morbum vnquam expertus, genus vitae laboriosum cum otioso mutauerat. Tunc sua sponte in pede sinistro oedema durum absque tamen rubore oriebatur, quod praeterlapsa quarta anni parte chirurgus externis medicamentis sanabat. Oriebatur in nucha inter medendum verruca, quae deinde in vlcus modo clausum, modo apertum abibat, per tres tamen annos, neque dolorem, neque aliud incommodum creans. Quarto demum anno, faeuiente hie me rigidissima, nata est inflammatio, et curationibus inconsultis rodentibus irritatum, latius vlcus cacoëthicum sepiebat, adeo, vt septimo anno quadrae magnitudinem aequaret, et dolorem excitaret vrentem et lancinantem, qui quoque anteriorem capitis partem occupabat.

pabat. Quum octauo anno me in consilium vocaret aeger, satis bene valebat, vlcere suppurante, variasque excrescentias globosas et carnosas extrudente, absque tamen oris callosis. Interim licet vsum Carolinarum frustraneum praedixerim, carcinoma tamen iisdem thermis eluebatur, indeque, vel ex motu in itinere dolor acutus, aluusque alias dura et stricta ex cerevisia male defaecata, et crebrius immutata largiter fluebat. Suasi porro thermarum haustum, vlcusque linteolo contegendum in feruidissimis thermis madefacto, dein bene expresso, quod etiam hoc consilio satis purgatum adparebat, parum odoris ingrati spirabat, glandularumque conglomeratarum speciem referebat. Hauserat vero quouis mane thermarum libras septem, quae per diem aluum non mouebant, vesperi tamen noctuque semper frequentes sedes excitabant. Eluebat deinde iterum carcinoma mane et vesperi feruidissimis, quibus illud cruentum magisque dolens reddebatur. Abiens tandem, absque vllo leuamine, admittebat in itinere empirici cuiusdam medicamenta vehementer admodum irritantia, vnde dolor, vlcere celeriter serpente, superueniebat acerbior. Domi, me suadente, interdum aluum ciebat purgante medicina, et inspergebat vlceri puluerem ex lycopodio et topho Carolinarum calcinato, qui per integrum annum id ipsum suis limitibus coercebat, adeo vt status ipsius parum immutaretur. Tandem nono anno imprudentia curantis vehementer agitatum latius se diffudit. Inde doloribus capitis lancinantibus, mirum in modum exacerbatis, aeger decimo denique anno ex huius vitae malis fuit ereptus.

Iuuenem annorum viginti, sanum et sanguineum, decimo quarto aetatis anno leuissimum infestauerat vlcusculum, in labio superiori, versus angulum oris sinistrum, madens semper nulloque medicamento exsiccandum, vel consolidandum. Licet vero scirem, spem frustraturam esse aegrum, data tamen opportuna occasione, haurire iussi thermas ex fonte Carolino primario, linteaque iisdem madentia imponere vlceri mali moris et insanabili, quod quamuis ad dimidiam partem exsiccaretur, post inductam tamen cicatricem recrudescibat.



Obseruatio X.

Hepatis vitium.

Corporis tenuis et infirmi femina, annorum viginti quatuor, ultra quadraginta dies, continua conflictabatur feбри, quam tandem sequebatur icterus et pedum oedema. Tarde satis conualescebat, manente valetudine infirma, cum hepatis vitiati suspicione, quam imprimis color ictericus, lassitudo spontanea, febris lenta indicabant, et maculae siō dictae hepaticae in fronte comitabantur. Adibat ergo Carolinos fontes salutare, iisdemque effectu tam exoptato utebatur, vt sana deinde et ab omni hepatis vitio libera anno insequente grāvida facta fuerit. Alias quando pituita et bilis atra adest, et insimul hepatis ductuumque bilioforum obstructio accedit, caute circa vsum thermarum Carolinarum est agendum. Nam ce-
 riter

riter in motus agitur bilis, quae magnas saepius concitat turbas.



Observatio XI.

Auditus difficultas.

Vir eruditus, anno aetatis nono, varioloso morbo fuerat adfectus, quo superato, auris utraque laboravit fluxu ulceris redolentis et purulenti, ac saepius tinnire susurrumque sentire visae sunt aures. Anno decimo septimo haec omnia peiora, mitiora vero vigesimo erant. Decimo septimo aeger adibat fontes nostros salutare, quorum potatio primo quidem stuporem insignem, morbosarum tamen adfectionum in auribus leuamen adferebat. Balneum vero, quod ultimo ingrediebatur die, et capitis submersio omnem spem sanitatis recuperandae confestim deiciebat, siquidem inde omnia fiebant peiora, pusque multo copiosius effluebat, certissimo auctae inflammationis indicio. Post tres annos redibat aeger, et fluxus puris in sinistra aure tenax magis et parcior, in dextra erat fluidior. Quo copiosior eadem fluxio, eo difficilior semper auditus, et hac quoque vice usus Carolinarum exoptato carebat effectum.



Obferuatio XII.

Malum hypochondriacum et Melancholia.

Adolefcens, doctrina atque optimarum artium ftudiis egregie eruditus, morbo hypochondriaco laborabat, quem pertinax alui obftructio et vertigo comitabantur. In vrina, quae repleto poft partum ventriculo femper pallida erat, ramenta et filamenta albis capillis fimilia cernebantur, inprimis praecedente motu corporis vehementiori, vel refoluentium medicamentorum vfu. Confugiebat 1743 ad falutares noftros fontes, medicaminum non tantum omnium fatur ac pertaefus, fed quoque triftis, timidus et omni valetudinis recuperandae fpe deiectus. Frequentiores edebantur de animi dotibus amiffis querelae ab aegro, qui tamen docte differebat, et omnia, quae literis confignabat, laude et lectu erant digniffima. Pedibus et equo iter ad fontem fecerat, aliusque per quinque dies obftructa erat, quam rhabarbarinum et falinum remedium parcusque admodum thermarum vfu ciebat. Multae fpafticae conftriktiones in variis corporis partibus, inprimis in abdomine, vrinae item feditum, motus quafi formicarum difcurrentium in neruis, tremor artuum, tenfionis dolor in fpina dorfii et capite, fub haufu thermarum obferuabantur. Aeger tandem fequente anno a repetito thermarum vfu ex aduerfa valetudine incolumis euafit.

Vir quidam litteratus, idemque totus in studiis, annorum triginta quinque, per biennium hypochondriaco malo se correptum sentiebat. Incipiebat morbosa adfectio cum torminibus circa umbilicum, vertigine, dolore trahente a cordis scrobiculo, ad hypochondrium finistrum, pectoris oppressione et cephalalgia. Motus oriebantur ab impedito sanguinis circuitu, et sine dubio molimina haemorrhoidalia indigitabant. Porro ex continuata vita sedentaria ineditabunda, et accedente, ut solet, medela incongrua, exorta est melancholia flatulenta, seu malum hypochondriacum. Adibat ob id ipsum fontes nostros salutare; sed sensit miser, inter bibendum stomachum ob flatuum et pituitae multitudinem impleri, et reiicere aquas medicatas, quae symptomata cum vnaquavis potione augebantur insigniter. Thermae tamen multum pituitae vitreae euacuabant, aegritudinem leuabant, omnemque morbum, recentem nempe, sanassent, si aeger Musis non adeo delectatus fuisset, quibuscum etiam thermas potando nimium quantum conuersari consueverat.

Vir quidam generosus, validus et procerus, natiua corporis indole mascula et forti praeditus, vehementissimis motionibus variisque tempestatum iniuriis adsuetus, sentiebat per complures annos, subinde ex grauedine dolorem in syncipite, praeterea languidam cibi adpetentiam, et somnum imminutum, pectoris compressionem et constrictionem. Respiratio erat difficilis, imique ventris externa regio non raro nodis intenta, qui tangendo deprehendebantur,

debantur, et in brachio quoque obseruabantur. Facies pallefcebat, anxietates omnem quietem turbabant, extremitates artuum algebant, corpus omne frigido sudore madebat, et parum aberat, quin deliquium animi sequeretur. Frequentes et vehementes ructus flatuumque violentae emissiones adfectionem periodicam finire solebant. Alius interdum suppressa, plerumque aliquoties per diem fluida, et quae ingererantur, non raro inconfecta, et opinione citius deiciebantur. Saeuiente hoc malo, pulsus plerumque debilis et celer, tempore vero, quo vena secanda videbatur, incitator et vehemens erat. Somnus tumultuosus ex insomniis sudoribusque prima cum vigilia manantibus et debilitantibus molestus. Olim haemorrhoides sub ingruente malo fluebant, et deinde nares sanguinem stillabant copiosum, quae tamen vtraeque excretiones rursus cessabant. Animi omnes motus, inprimis iracundia vitaque quieta malum exasperare solebant. Haec erant, quae medicus ordinarius referebat. Aegrum cum explorarem, deprehendi pulsus vehementem, incitatiorem et plenum, digestionem valde laesam ex victus intemperantia et veram melancholiam, quam veteres flatulentam dicere solent. Vfus thermarum nostrarum, quem aliquoties salutarem expertus fuerat aeger, etiam hac vice exoptato effectu non carebat.

Femina generosa, rigiditatis vasorum et viscerum nimiae, coloris flauo, duodecim iam annos adfectu hypochondriaco laborabat, quem comitabantur motus spastici, dolor sub hypochondrio dextro vrens, anxietates, cordis palpi-

palpitatio, pulsatio arteriarum, quae ad caput feruntur, imprimis vespertino tempore, multa tenuis salivae sputatio, somnus anxius, menstruus fluxus parvus et decolor, morbus articularis, qui vehementer faeuiente hypochondriaca adfectione remissior, oedema, tristitia, metus. Instante mensium fluxu haec omnia grauiora, mitiora tamen sub haustu thermarum, nulla-que fluentibus mensibus cordis palpitatio, nullum oedematis incrementum, vti alias solebat. Sumto purgante, mota materia, pituitae tenacissimae frustulum ad formam intestini oblongatum exhibat per anum, id quod in his aegris, si simul gulae indulgent, cibusque, qui difficilis sunt digestionis, delectantur, aliquoties observavi, et suspicionem abscessus disrupti fecit. Nostra ex balneo molarium, oedematis immi-
nutionem sentiebat, multum leuata discedebat, et sana insequente anno redibat.

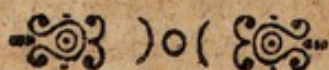
Vidua annorum triginta quatuor, habitus corporis laxioris, ex animi adfectionibus, innataque animi pusillanimitate, potu Caffee secun-
dario, et terrestre, cum nimio otio, et corporis torpore diu adsumto, melancholica fiebat. Color externus erat flauus, cum maculis simili-
bus, humorum secretiorum et excretiorum omnium tardior exitus, parcius adpetitus, macies, moestitia, solitudinis amor, torpor ad mo-
vendum, nullus studii cuiuscunque vel laborum amor. Thermae nostrae iuxta molam bullien-
tes, primis diebus, creabant nauseam, vomitus pituitosos, tussim et sputum crassum aluumque bene ciebant, et cibi adpetentiam maiorem ac-
cendebant. Quum vomendi conatus non re-

mitterent, dedi nono die pilulas laxantes, quae sexies aluum mouebant, insequente post meridiem virium defectione et lassitudine summa. Illae tamen ex furioso fonte deinde thermae minus nauseosae erant, aegram alacriorem reddebant, mensesque vt rite et iusto tempore fluerent, efficiebant. Color vero faciei flauior factus magnam hepatis obstructi vel atrae bilis motae suspicionem mouebant. Interim ad restringendam oris siccitatem molestam vesperi hauriebat decoctum ex tartari crySTALLIS: excretiones omnes feliciter succedebant, thermae aequae ac laxantia interposita, copiose aluum ciebant, aegraque in dies alacrior et viuidior facta, sana domum reuertebatur, vbi tamen ex vita otiosa et animi adfectu pertinaci eadem aegrotatione iterum adficiebatur.

Vir triginta annorum, validus, et ob mercaturam saepius itinera suscipiens, melancholia corripiebatur. Anxietates, cogitationes peruersae, cordis palpitatio, animus paruus et timidus, interdum incipiens furor, et oculi torui morbum indicabant. Hauriebat primis diebus, absque incommodo, nostras thermas, nisi quod post epulas repletionis sensus interdum et capitis dolor ipsum inceseret. Sumto laxante, deiectiones erant biliosae et aquosae, sudorque sub continuata thermarum potatione copiose profluebat, potissimum noctu. Parum inde leuatus, licet domum reuerteretur aeger, tamen deinde morbum mitiorem experiebatur. Cum vero vsum thermarum anno insequente repeteret, corpus semper sudore diffluebat, et morbus satis difficilis sanabatur, ea quidem firmita-

mitate, vt aeger nunc per aliquot annos integra valetudine gaudeat. Repetebat deinde vsum thermarum ad confirmandam magis sanitatem praesentem, quam recuperandam amissam.

Vir generosus, strenuus, valens, natiua corporis specie nigra, hirsuta, sicca, ex variis erroribus in diaeta, et moerore, melancholicus fiebat, mens aliena esse incipiebat, vanaque tristitia metuque concutiebatur. Color erat fuscus et niger, animus semper deiectus, anxius et meticulosus, pedum vacillatio, fluxus haemorrhoidalis subito suppressus, imus venter flatibus tensus, aluus constipata, vrina instar iumentorum sedimentum ostendebat saepius farinaceum. Ex potu aquae frigidae, et equitatione, abdomen collabescebat, aluusque soluebatur; sanguis, qui e vena secta manabat, erat ater et tenax. Thermarum nostrarum potatio purgantiumque interpositorum vsum, aegrum corpore et animo alacriorem reddebant. Ictericus vero color, hypochondriorum dolor et tumor, pulsus incitator et plenus saepius intermittens, in hoc indicare videbantur, materiam atrae bilis lentam, tenacem et immobilem factam, vasa hypochondriaca visceraque ipsa intrasse lienem, et maxime hepar obstruxisse. Aeger tamen mortem quam maxime pertimescens, dirisque mentis angoribus exagitatus, licet omnem recuperandae sanitatis spem prorsus abiecisset, ex incommoda valetudine tandem emergebat.



Obferuatio XIII.

Malum hypochondriacum cum materia.

Miratus faepius fui, homines ingenii ftupidi et languidi vfu Carolinarum ad res peragendas euadere alacriores et magis ftrenuos, resque explicatu difficilis mihi effe videbatur. Deprehendi vero tandem morbum iftum ex cruditatibus originem traxiffe. His enim remotis, fanitas et animi vigor redibat.

Boëthus factoris, idemque iuuenis, admodum piger et fomnolentus, hauriebat Carolinas, quae aegrum alacriorem, agilem et induftrium reddebant.

Iuuenis mali fucci alimentis vefci coactus, tempore perquam importuno, nimirum eo, quo iam iam cubitum erat eundum, artem typographicam quum addiceret, ftupidus fiebat, lallus et piger. Ex vfu Carolinarum, mutato feruitio et regimine, promptior et agilior ad rem agendam factus eft.

Frater eiusdem, ftudiis operam nauans, eadem de cauffa, inprimis efu folani efculenti tuberoft, ftupidus factus eft, thermarum earundem haufu alacris et promptus ad ftudia tractanda euafit.



Obferuatio XIV.

Phimosis habitualis.

Carolinarum vfum bis deprehendi falutarem
in phimofi habituali.

Vir triginta annorum phimofin bubonem-
que venereum contraxerat, multisque incon-
gruis medicamentis, fanguinem purificantibus,
internis et externis vexatus, tandem adibat
Carolinos fontes. Aderat phimosis, fluxus
haemorrhoidalis, plenilunio femper recurrens,
caruncula in margine praeputii anteriori, vesi-
culaeque luteae, quae apertae cicatricem altius
impressam relinquebant, et purpura, omnem
corporis peripheriam rubro quasi panno obdu-
cens, ex crebriori et frequentius repetito vfum
medicinae resoluentis et calidi nimis regiminis,
quo per quatuor annos delassatus erat aeger.
Dissuasi ergo peruersam medendi rationem, et
inprimis regimen calidum, fanguinemque pu-
rificantia. Quo etiam consilio purpura euane-
scebat, et aeger melius se habebat, licet phi-
mosi eadem manente, quum Carolinis valedi-
ceret. Redibat vero anno insequente, ab ea-
dem liber, et ob sanitatem integram laetus.

Vir temperamenti maxime sanguinei et
strenuus femper in campo veneris athleta, ex
gonorrhoea male sanata, testiculum habebat
induratum, et ferme scirrhosum, vaginamque
fasciculi spermatici in eodem latere, naturam
spongiosi corporis ad tactum referentem.
Tandem ex situ corporis ad coeundum inepto,
oritur

oritur subito tumor inter corpora cauernosa, duos infra glandem pollices, fabae minoris magnitudinem aequans, ex contactu vehementer dolens, et ex incuruatione et phimosi coeundi potentiam et membri erectionem validam impediens. Carolinis thermis, quibus aeger adfuetus erat, eo successu utebatur, vt tumore quidem ad penis radicem et testiculo indurato remanentibus, incuruatio tamen phimosisque remitteret. Res erat in eodem morbo notatu dignissima, quod semper accedente destillatione testiculus non solum multo magis tumeret, verum etiam omne scrotum laxaretur insigniter, adeo vt herniam subesse medicus ordinarius, alias experientissimus, falso pronunciaret.

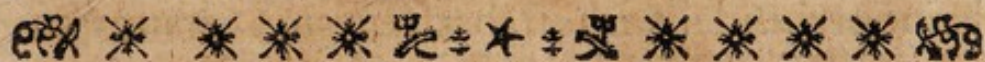


Obferuatio XV.

Polypus cordis.

Circa diagnofin polyposi concreti vel in corde, vel in fyftemate eidem adiacente, vaforum fanguiferorum, faepius fallunt fallunturque medici, inprimis in hypochondriacis fic dictis aegris, qui grauiffimis anxietatibus et cordis palpitationibus anguntur. Palpitatio enim iis familiarior eft, quos flatulenta melancholia fatigat, et quibus ex atra bile lien tumet. Huius rei veritatem multoties me docuit falutaris Carolinarum effectus in iis, quorum cor anxium misere palpitabat. Vidi vero etiam earundem thermarum vsum falubrem in cordis palpitatione, quae cauffam organicam habere
vide-

videbatur. Vir triginta annos natus, potu diluente vtens, et a zytho prorsus abstinens, corpore cibis repleto et aestuante, infedit balneo aquae dulcis praeferuido, et subsequente refrigeratione, sentit cordis palpitationem, quae per quindecim annos, saepius ex improviso, in summa corporis requie, sedendo, vel in locum decliuem descendendo, modo celerius, modo tardius redit, cum anxietatibus et difficili respiratione, reclinato vero corpore in lecto, vel profluente sudore mox remittit. Omnis quoque facies ab eo tempore, quo balneo vsus fuerat, rubebat, et varis foedata erat. Hae duae morbosae adfectiones vsu thermarum Carolinarum externo et interno, tribus vicibus repetito, remittebant. Nulla, durante eodem, sentiebatur molestia, nisi quod interdum flatibus extensum abdomen difficilem redderet respirationem et anxiam, id quod aquae fontanae inertis flatusque generantis potationi potius tribuendum.



Obseruatio XVI.

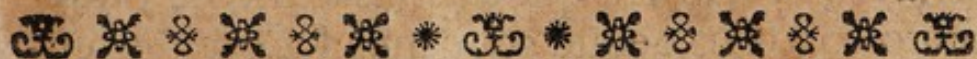
Coli dolor.

Viduae, ante annos quinquaginta et plures natae, ex grauiori perterrefactione et regimine forte calido, in collo et digitorum extremitatibus exanthemata proueniunt, quae vsu rhabarbari et feri lactis acidi euanescent ex parte quidem, mox tamen redeunt. Vtitur deinde per integrum annum, et quod excurrit, loco zythi, sarsaparillae decocto, et alius semper est

est suppressa. Tandem grauissimus imi ventris cruciatus incidit, qui in vmbilici regione incipiens, in modum zonae ad hypochondrium extenditur, et circa dorsum et pectus vagatur. Hoc durante, pectus non raro comprimitur, nausea et vomitus crebro mouentur. Dolor per horas quatuor et quinque eam adfligit. Clysmata inflant imum ventrem, imprimis ad latera, non sine doloris augmento, tardeque redeunt, vt copiose insimul flatus erumpant, et interdum cruoris parum excernatur. Aegra per hoc tempus se admodum debilem sensit, totaque alfit, et licet dolor paullulum remiserit, insequutus tamen est aurium tinnitus et susurratio, arteriarum in capite pulsatio, anxietates et aestus per horae quadrantem durarunt. Post ciborum adpetentia et concoctio amittitur, iidemque frequentiori vomitu absque nausea saepius reiiciuntur. Excrementa alui erant tenacissima, quin et flavescentia. Ab eo tempore, quo haec colica haemorrhoidalis infestabat aegram, graues capitis dolores, difficilis respiratio, et asthma, consueta alias incommoda, prorsus remiserant. Haec erat morbi ratio, per litteras mihi a medico significata, quum aegra nostros fontes medicatos adiret. Sub thermarum potatione vna tantum vice, ex praegressa refrigeratione, coli dolor, mitior tamen et breuior, incidebat, tenesimo molesto, quem tamen collyriolum, saepone confectum, mox leuabat. Purgationum vim infrungebat semper anxius aegrae animus, et transpirationis negotio iisdem turbato, fluxiones serosae nascebantur. Externus deinde Teplicensium thermarum vsus quoque conducere

cere videbatur, et domi, hebdomadibus duabus praeterlapsis, alui profluuium, forte salutare sequebatur, colique dolor non recurrebat.

Vir quadragesimum annum emensus, quum vitam actuosam cum magis quieta permutaret, victu lauto, diaeta vinosâ, regimineque nimis calido vteretur, morbosas adfectiones, quas portarum venae pariunt obstructae, experiebatur. Inprimis dolor sub dextro hypochondrio stabilis, vehementer excruciat, quem neque flatus, neque ructus leniebat. Ipsum intestinum immanissimo doloris tormento adfligebatur, vt terebello etiam pertundi videretur, ac paene spiritum extingueret. Huius infirmæ valetudinis causa ad fontes nostros salutare accedebat, quorum, vt et cereuisiae minus defaecatae potatio ventris inflationem, repletionis sensum, doloremque in regione supra umbilicum prementem creabat. Sed facta pituitae tenacissimae per aluum euacuatione, flatus intus quodam veluti rugitu obmurmurantes exitum quaerebant, dolor tensionem inducens, cruciatusque deinde cessabant, elapsis nunc sex annis non recurrentes.



Obseruatio XVII.

Vrinae incontinentia.

Vir quinquaginta annos natus, sanguineus, validus, nullis se obligabat legibus, vario utebatur vitae genere, pro arbitrio, modo ruri, modo in vrbe erat, nec medico egebat. Hic

ira grauiori exagitatus, lateris dolore lancinante, febrique continua corripitur, qua per tres hebdomadas faeuiente, omnes excretiones per aluum et vesicam vrinariam per decem dies cessasse, pariter aeger referebat. Data medicina vehementi, cruoris ex vesica feruntur librae sex, vrinaque paulatim veluti stillicidio quodam manabat, et manando cruciatus ciebat, tandemque, inuito aegro, subinde sine acrimoniae et doloris sensu, interdum contra ex leui in diacta errore, cum dolore acerbissimo et acuto profluebat. Vitium hoc in senibus curari non potest, idemque si per febres enascitur acutas, viribus infirmis pestiferum est. LOMMIVS in *observationibus medicinalibus*. Aeger interim ob veneris et in hanc stimulantium abusum, valde suspectus, valetudini parum parcebat. Quum adiret thermas nostras, primis diebus ex motu in itinere, quod equo fecerat, et vario multiplicique potu, experiebatur mictionem doloris admodum plenam. Sed alius deinde ex pilulis et molaribus thermis copiose est laxata, nec vlla vrinae excretio et nullus illius ergo dolor sentiebatur. Ante febrem ardentem, semper per totam vitam, pedes sudabant impense, post eandem, et sub vsu quoque Carolinarum, continuo algebant, aequae ac manus sudore madentes. Infedit iisdem a mola dictis thermis, easdemque ex primario fonte hausit, et de die vrinam diutius retinere valebat, verum noctu absque sensu et praeter voluntatem elabebatur. Ex baineo nimium feruente aestuque oriebatur virium defectio, vrinaeque excretio, non sine dolore maximo. Decimo sexto die iam per quinque horas vrinae profluuium absque doloris

loris sensu reprimere valebat, diuersosque potus ferebat, die tamen trigesimo per totam noctem vrinam continebat. Ad confirmandam ergo sanitatem deinde saepius balneum thermarum e primario fonte prorumpentium ingrediens, ab incommoda valetudine liberabatur.



Obferuatio XVIII.

Asthma.

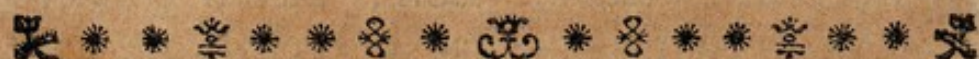
Vir caelebs annorum quinquaginta, gurges atque heluo abdominique suo natus, fordidus, mirabile certe caput, eam sibi contraxerat sanguinis abundantiam, vt vasa paene creparent. Eiusdem redundantia ad caput ferebatur tanta, vt omnem excederet fidem. Tota nempe facies rubebat insigniter, oculi continuo pus stillabant, vasa sanguifera, in primis in collo, solito ampliora, ad modum iliacorum et vltra turgentia, mollem, sed magnum et latum constituebant tumorem, nulla fere copia fandi relicta, et respirationis summa difficultate insurgente. Pulsus semper plenus, magnus et nullo certo interuallo intermittens, dolor sub hypochondrio sinistro verberans, et grauabilis, viginti annos offendens, lienis vitium indicare videbatur. Venam in pede secari iussi, sanguinisque ex atro rubri et tensi vncias decem emissi, quo fluente, pulsus paruus, qui semper ex thermarum haustu celerior fiebat; quod tamen, quum in aliis minus obseruauerim, regimini nimis calido tribuendum iudicaui. Expertus nempe fui, arteriam spatio duodecimae partis

horae, ante potationem thermarum, trecentos et triginta, et post eandem trecentos et sexaginta rhythmos pulsare. Antea sub aegritudinis initium pulsantem sub hypochondrio sinistro dolorem semper insignis sequutus fuerat sudor, a pedibus incipiens, qui ex potu thermarum, eodem modo irruebat. Quum per decem dies solas a mola dictas thermas haussisset, illas ex furioso fonte addere iussi, quo tempore largus salivae fluxus, iis, quorum viscera in abdomine obstructa, familiaris, obveniebat, diuresi multum insimul imminuta, hacque aucta illa semper imminuebatur, id quod aliquoties factum fuit. Pulsus deinde fiebat aequalis, fandi potentia minus difficilis, stillicidium oculorum purulentum parcius, lintea thermis madida collo tumentis adplicata, tumorem in dies decrescere faciebant, doloremque resolutorium excitabant. Ex pediluviis thermarum, quod feruidum nimis et diutius iusto aeger adhibuerat, oedema semper superiorum intumescientiae respondens evanescebat, sensu liquidi adscendentis in tibia, colli tumore admodum aucto, fandi impotentia et respirationis difficultate incrementibus; quae omnia tamen ex continuata thermarum potatione mitiora fiebant. Finem medendi feci per thermas, laxante salino et mannato, quod largiter alvum ciebat. Aeger hoc facto, noctu lecto incumbens, nullum prorsus sentiebat in collo tumorem, qui tamen prono corpore ex vasis praeter modum dilatatis reuertebatur.

Generosus vir sexagenarius, validus, fibra stricta adfectus, vini adfuetus largiori potationi, queritur

ritur de appetitu minus constanti, matutina nau-
 sea, quam potus Thee auget, ructu acido, frigoris
 in abdomine sensatione, interne aequae ac exter-
 ne, difficili respiratione, ex leui motu, in primis al-
 tiora adscendendo, et aliis, quae concoctionem
 laesam indicare solent. In primis post coenam,
 elapsis quinque semper horis, in lecto inquietu-
 tudo, anxietas, respiratio difficilis, colli et pe-
 ctoris constrictio tanta aderat, vt suffocatio-
 nem minitaretur. Huius adfectionis morbosam
 causam dicit medicus, qui Carolinarum usum
 suaserat, canalis alimentosi relaxationem dige-
 stionemque vitiata. Bonus tamen corporis
 habitus, quem aeger prae se ferebat, hanc ra-
 tionem dubiam reddere videbatur. Opinor
 potius, sanguinem nimis glutinosum difficulter
 admittere nouum chylum, vel eundem ibidem
 sanguini aegre admisceri, unde anxietatem
 et asthma ortum traxisse autumo. Interim pur-
 gatio, quae licet mitissimo, vel solo salino me-
 dicamento tentaretur, tormina tamen grauissi-
 ma, tensiones sub hypochondriis animique de-
 fectionem excitabat. Hic ergo effectus mole-
 stus, pituitae stomachicae et intestinalis mor-
 bosae, seu pituitae veteribus vitreae dictae,
 congeriem praesentem indicare videtur, de
 quo Illustri VAN SVIETEN *in commentario ad*
BOERHAAVII aphorismos practicos Tom. I §71 no-
 tat sequentia: obseruatum saepius fuit, per
 aluum excerni splendentes, gelatinae instar,
 tremulas, et purissimi vitri instar, pellucidas
 massas, quae ob tenacitatem glutinosam, huc
 referri posse videntur. Sed plerumque acer-
 rimos abdominis dolores prius toleratos sequi-
 tur haec pituita vitrea. Huius excretionem

saepius in vsu Carolinarum obseruauit, minus tamen doloribus molestant, vel ex motu in itinere, vel vi thermarum diluente, incidente et laxante: ex qua forte caussa in nostro aegro quoque sal Carolino fonte excoctus mitius adficiebat, et copiose euacuabat intestina, thermarumque primum illae ad molam bullientes, deinde feruidissimae, aluum absque vlla molestia mollebant; immo laxantia infusa, quibus fennae folia addebantur, nullum creabant dolorem, somnus quietior reddebatur, et spasmodica in pectore oppressio prorsus cessabat.



Obseruatio XIX.

Lienis tumor.

Generosa femina, alacris et sterilis, corporisque habitus pallidi et laxi, abdomen aequae ac hypochondrium sinistrum, per interualla grandescens, nacta erat ex terrore, quem tristes cogitationes, vagus aestus, tumorque sub hypochondrio sinistro, modo dolens, modo minor factus, excipiebat. Emissio sanguinis liuidi, atrii et tenacissimi, non solum aegram multum leuabat, sed sensationem quoque in latere adfecto, doloris plenam mitigabat. Ex vsu thermarum Carolinarum omnis lienis obstructi suspicio euanescebat, et aegra paullo post felix fiebat puerpera, quae doloris resolutorii sensum sub hypochondrio sinistro, quem thermarum potatio excitabat, quasi mus quispiam percurreret eandem corporis partem, exprimebat.

Obser-

Obferuatio XX.

Menses albicantes feu pallidi.

Puella optima, annorum quatuordecim, viuida fatis, ingeniique praecocis, patiebatur excretionem albicantem, menstrua periodo recurrentem, cum nausea, cardialgia et vomitu frequenti, quibus tamen symptomatibus commiffi circa diaetam errores faepius anfam dabant. Interim Carolinarum vfus repetitus, faniffimam reddebat aegram, animo et corpore praestantiffimam.

Puella octauo aetatis anno, viuiffima, ingenii maxime praecocis, licet pallida, tamen perfecte quoad reliqua sana, nata patre vitae incredibiliter lautae adfueto, et matre laxi corporis habitus, albo fluxu muliebri, iisdem mensium diebus, absque vlla molestia laborabat. Certe erat alacritas innata, quae per vasa vterina minima lympham loco sanguinis menstrui excernebat. Pergebat interim aegra haurire thermas Carolinas, durante hoc fluxu, me tamen diffuadente regimen calidum, ne recederet fluxus, qui nihilominus celeriter retinebatur, vnde totum corpus fiebat graue, dolebatque caput vehementiffime. Diminuta ergo magis dosi, thermas haurire iussi, qua aluus fatis laxa reddebatur, fluxus redibat, aegra perquam optime valente. Recte ergo LOMMIVS *in obseruationibus medicinalibus de fluore muliebri* p. m. 246 habet: vteri fluor non solum aetate maturas, verum etiam virgunculas adficit iuniores, quas esse foedas tristis pallor facit.

Obferuatio XXI.

Menstruorum retentio.

Puella annorum feptendecim, laxioris corporis habitus, menftruata quidem, non iuflo tamen modo, fed parcius, et cum doloris fenfu, difficulter fpirabat, compreffionem in regione epigaftica faepius fentiebat, naufeabat, cibum faftidiebat, et admodum inquieta erat. Tertio iam die fub vfu Carolinarum, adpetentia cibi et viuacitas deinde redibat. Die duodecimo, cum laxans medicina hypercatharfim excitauiffet, menfes fluere incipiebant, pallidi tamen. Horum fluxione finita, aegram aliquoties infidere iuffi thermis molaribus, quo facto optime valebat.



Obferuatio XXII.

Menstruorum fluor.

Femina cachexia ferofa adfecta, annorum viginti fex, fluxu muliebri, nullo certo ordine vel circuitu prodeunte adfligebatur, poft aliquot abortus, et duorum corporum fpongioforum excretionem, breui antea per vterum factam. Caput dolebat, et interdum imus venter infigniter tumebat. Dedi pilulas laxantes, vnde vomitus biliofus, et largiffima per aluum euacuatio, adpetentia tamen ciborum bona, et inde recrudescens capitis dolor, atque ex fubfequente thermarum haufu naufearepletio-

pletionisque in abdomine sensus, saepiusque ex improviso eiusdem tumor insignis. Septimo die vix sensibilis cruentus fluor per muliebria, qui remittebat, balneo ex molaribus, quo suo consilio infidebat aegra, quae octauo perquam optime valebat, et absque nausea thermas bibebat. Sed die decimo menstrua nimium fluere incipiebant, adeo vt requies et medicamenta temperantia increassantiaque eadem, non nisi decimo quinto cohibere valerent, eo tamen salutaris Carolinarum effectus, vt elapsis annis duobus felix fieret puerpera.



Obferuatio XXIII.

Articularis morbus.

Virgo nobilis, nescio ex qua caussa, debilis pedibus manibusque, articulorum dolore octo iam per annos vexabatur. Articuli manus cum anteriore brachio, prorsus erant rigidi et inutiles, digitique omnes firmitate priuati, retorqueri poterant absque dolore, in alteram manus partem volae oppositam, dorsum manus vocare liceat. Quam primum nudis pedibus terram attingeret aegra, recrudescere et ingrauescere malum, id quod in venae incisione quoque accidebat, multum tamen leuaminis sentiebat ex vsu Carolinarum, quem etiam sequebatur exanthematum copiosus prouentus, qui saepius articulare morbum soluit, non raro autem effectus regiminis nimis calidi existit. Balneorum, quibus incoctus est sapo, in-

credibilem in eodem morbo esse usum, in iis, qui abstinenciam exercere valent, experientia edoctus sum.

Vir optimae aetatis, plethoricus, visu sanissimus, ab anno aetatis decimo nono arthriticus, adeo, ut guttur doleret, et lingua saepius ex improviso tumeret, hauriebat Carolinas ex furioso fonte, quae dolores articulorum sopiebant.

Opifex annorum viginti quatuor, sentiebat cephalalgiam, tremorem in artubus, graues in abdomine dolores lancinantes, qui saepius remittentes excruciabant extremitates, et, accedente motu corporis vehementiori redibant ad abdominis contenta. Sectam venam excipiebant primum infimi ventris dolores, deinde extremitatum. Thermae Carolinae primo die motum excitabant in abdomine singularem, et paullo post articulare dolorem et nauseam. Continuatus thermarum potus omnes has affectiones morbosas mitigabat, siquidem et balnea ex feruidissimis singularem adferebant utilitatem. Licet enim, forte ex aestu nimio thermarum, et insequente refrigeratione, dolor in abdomine torminosus rediret, tamen thermarum haustus insequens eundem sopiebat, articulos non, ut ante, infestans, adeo, ut aeger multum leuatus discederet domum.

Femina annorum quadraginta sex, morbo articulari et iuncturarum rigiditate laborabat. Corpus erat siccum et variis multisque medicamentis paene consumtum. Vena secta, ex-

stillabat

stillabat sanguis viscidus et pituitosus. Secundo die pilulae laxantes aluum ex voto mouebant, et tertio librae octo thermarum duas deiectiones moliebantur. Circa meridiem summa lassitudo ingruebat, et in somnum propensio. Indulgebat genio mirabilis admodum aegra, et post somnum, quo sepulta quatuor horas in lecto fuerat, alacris et refecta surgebat. Pergebat ad decimum diem, quo suo consilio infidebat balneo ex feruidissimis, vnde tumor partium dolentium dissipabatur, rigiditas et dolor acerbior redibat. Suasi thermas lacte temperandas. Sed furdus auribus narrabatur fabula, et aegra de salutari effectu desperans, domum reuertebatur.

✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻ ✻

Observatio XXIV.

Malum ischiadicum.

Seruus, quoad reliqua sanus, aetatisque iam perfectae, sentiebat per annum integrum et dimidium dolorem ischiadicum, interdum versus inguen et genu progredientem. Sumto laxante, quod copiose aluum mouebat, mane hausit thermas ex furioso fonte, et vesperi infedit illis iuxta molam bullulantibus; quumque prima vice balneum sudorem copiosum eliceret, aegerque tempestate admodum frigida regimen minus obseruaret, male sese habebat. Solo deinde balneo contentus, obseruataque diaphoresi, dolor in crure rheumaticus mitior erat, licet aluus per tres dies obstipata esset.

In-

Infidebat tamen aeger, quotidie molaribus, usque ad diem tertium, quo ex refrigeratione dolor ischiadicus magis fixus reddebatur. Iussi igitur deinde uti balneo ex feruidissimis, et tunc bibendum decoctum praebui, ex polypodio et arnica cum lacte, fricare partes suas, exhibuique pulveres ex nitro et antimonio diaphoretico, post meridiem et vesperi, quo consilio profluentibus semper sudoribus aeger sanitatem pristinam recepit.

☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞ ☞

Observatio XXV.

Podagra.

Vir biliosus, quadragenarius, et magna corporis siccitate, ex solis aestu, et equitatione in itinere versus Carolinos fontes, dolores podagricos sibi contraxerat, quibus saepius obnoxius erat. Noctu ex frigore admissio, alius aliquoties aperta fiebat, ex qua causa absque purgante medicamento, thermas haurire ipsum iussi, quo consilio admissio, dolores articulares remittebant primo die quidem, redibant tamen secundo, pedesque tumebant, post meridiem vesperique vertigo accedebat. Tertio die excernebantur thermas, podagrica adfectione manente; quarto dolor remissior, tumor maior, et quinto manus quoque dolebant. Sexto et septimo dolor prorsus remittebat, tumor omnis evanescebat, et aeger continuata per tredecim dies thermarum potatione, aegritudine levatus, domum redibat.

Gene-

Generosus vir, senectute prouecta, validus tamen et vegetus, podagricis doloribus interdum adfligebatur. Ex itineris incommodis, praecipueque solis aestu, Carolinos fontes adibat, dolore et rubore in vtriusque pedis pollice adfectus. Facta per salinum medicamentum purgatione, et thermarum potatione, omnes excretiones ex voto succedebant, cum plena podagricae adfectionis remissione, et magno aegri leuamine.

Generosus vir, annis quadraginta et quod excedit, natus, sanguineus, heluo vini, podagricis doloribus saepe infestabatur. Adibat fontes nostros salutare, pedum oedemate adfectus, et tumore genu duro et indolente. Largissimus sequebatur inter potationem thermarum haemorrhoidum fluxus, quem vini ingurgitatio et lauta diaeta multum iuuabat, pedum adfectione cessante. Elapsis aliquot annis, idem malum redibat, et asthma ex inordinata cohibita et molesta per haemorrhoides excretionem infurgebat. Aeger tamen earundem thermarum vsu ab incommoda valetudine liberabatur.



Obfer-

Obferuatio XXVI.

Laeuitas intestinorum, quo continere nihil poffunt, et quicquid ingerunt, inconfectum protinus egerunt aegri.

Vir annorum triginta duorum, qui in India orientali quum viueret, dyfenteria laborauerat, ab incolis Perfi dicta, intestinorum laeuitate corripiebatur, qua remittente, ex improvido forte adstringentium vfu, aqua intercus, pectoris anguftia, tuffis et eiectio pituitae tenacis albae fequebantur, quae omnia fymptomata tollebat aluus, vbi fluere incepit. Quam primum vero excretio pituitae albae ceffabat, flatulentiam et anxietates creabant adfumpta, et excretiones aluinae modo tenaciffimae, ex atro nigrae erant, modo aquofae et cruentae loturaeque carnis ad inftar. Hauriebat Carolinas, quae primum potae pectoris anguftiam augebant, ex ventriculi tensione, rofionemque infignem excitabant. Sexto vero die fluor alui cruentus remittebat, adpetentia cibi redibat, et expuitio falivae, antea fere nulla, facilior reddebatur. Interdum pulfus celer et fortis, impulfus fanguinis ad caput, ventriculi ardor, flatulentia, fames canina, et fub vltima excretionem aluina rodens dolor. Sub finem fua fponde, nemine fuadente, infedit thermis aeger, et in fequente anno in Indiam orientalem rediit. Quum interim in hoc nulla obferuata fuerit alimenti in confecti excretio, morbus potius dyfenteria dicendus venit.

Vir annorum viginti quinque corripitur febre biliosa, quam minus rite sanatam excipiunt dolor in sinistro hypochondrio vehemens, vomitus, vrinaeque ardor, et tandem intestinorum laeuitas, sub qua venter emollitus, sordidus et rugosus redditur, adsumtaque difficilis concoctionis inconfecta exeunt per aluum, quae interdum obstipata, luna decrecente tamen semper fluida, deiectioque modo mucosa et similis aquae, qua nuper mactatae animantis carnes ablutae sunt, subruenta, et non raro fimi ouilli instar, multis tunc cum torsionibus et doloribus, interdum ascaridum et lumbricorum exit copia. Ad haec cordis frequens palpitatio, asthma subitaneum, animi defectio, facies tristis, quodam pallore, aut virore foedatur. Iussi haurire absque laxante Carolinas, quae quoque copiose satis aluum post meridiem mere aquosam mouebant, adeo, vt quantitas imminuenda esset, quum imprimis stomachi imbecillitas concoctioque difficilis ex alia causa subesset. Interim alui fluxio, quae lienteria et hepatica dici potest, duabus hebdomadibus post usum thermarum remittebat, excrementa magis naturalia fiebant, corpusque reficiebatur.



Obseruatio XXVII.

Aluus suppressa.

Feminae sterili, annorum quadraginta, duobus abhinc annis, mensium defectus acciderat, quem varii in abdomine inconsueti motus seque-

quebantur, et accedente frequenti vsu pilularum balsamicarum Stahlî, aluus semper dura aegreque mobilis erat, et corpus saepe sudore diffluebat, praecedente aestu flagrantissimo. Solum igitur rhabarbarum nitro mixtum aliquoties ad praeparandum corpus, quo etiam aluus optime succedebat. Primo die thermae ex primario fonte, post meridiem aluum mouebant aliquoties, secundo vero sola excretio per sudorem, quo noctu paene perfluebat aegra, contingebat. Suasi igitur feruidissimas molaribus mixtas hauriendas, vesperique pulueres temperantes adhibendos, quo consilio aluus ordinarie mane aperta, et excretio per vesicam vrinariam parcissima succedebat; sudor vero erat copiosissimus, quo intercepto, aegra inhorrescebat, sensu in abdomine repletionis, asthmae, capitis stupore, et aestu. Sumtis deinde licet pilulis fortioribus, aluus tamen non respondebat, sudorisque excretionem solam excitabant thermae, borborygmore sonitum liquido exaudiebant etiam ab ipsa aegra remoti. Quodsi vero aliquo die excretio thermarum per aluum feliciter obtingeret, sudor non solum parcior erat, sed aegra quoque melius valebat, et cupiditate cibi gaudebat. Adde iussi consuetarum thermarum quantitati salis amari Bohemici semi vnciam, vnde ante prandium aluus quinquies aperiebatur, immunito multum sudoris profluuio. Tandem infedit molaribus, ad sensum aegrae refrigeratis, quibus tormina oriebantur, aluusque succedebat. Abusum pilularum balsamicarum non solum aluum suppressam reddere, sed aestum quoque sudoresque efficere noxios, extra omnem

omnem dubitationis aleam positum est. Obseruaui quoque in iis, qui regimine nimis calido delectantur, saepissime laxantia mitiora aestum et sudores excitare, alio manente suppressa. Nostri seculi mos est, plurimum tribuere in medendo iis remediis, quae humores diluunt etj resoluunt, parumque curare incrassantia et constipantia, quae in nimia resolutione omnem absoluunt paginam. In nostra certe aegra fluidum, quod intestinorum canalem humectare solet, ad cutis poros adfluensalui suppressioni ansam dabat. Frigidiora ergo sensim balnea ad mentem Illustr. BOERHAVII *in libro de viribus medicamentorum* p. m. 247 vtilia fuere, et vltimum balneum consilii successum comprobare videtur.



Observatio XXVIII.

Tabes, hectica et phthisis pulmonalis*.

In viro annorum triginta erat summa macies et ficcus corporis habitus, frequens tussis quoque et pituitae flavae excretio, quae nunquam

* Nullus est morbus, qui vsum Carolinarum thermarum magis suspectum reddit semper, quam quidem phthisis. Si verum est, ex laebe viscerum vel vlcere interno locum non habere haustum thermarum, facile conceditur, licet vna tantum vice subito funestum viderim eundem. Quum vero saepius ex minus rite facta diagnosi morbi, aegri dicantur hectici, qui sana habent viscera, multi dissuadent auxilium ex thermis, quod salutare ipsis esset, si confidentius idem adhiberent.

quam tamen cruentum quid secum ferebat. Porro corpus non alebatur, tibiae erant intortae, difficilis respiratio, pulsus frequens, durus et tensus, cita interdum aluus, difficilis in latere sinistro decubitus, sudorque nocturnus frigidus, et plura phthisin indicantia signa, quae Carolinarum usum suspectum reddebant. Venam secari iussi, dedique laxans ex tamarindis, polypodio, foliis fennae, et crystallis tartari, quod crebram alui deiectionem moliebatur. Deinde suasi acidulas Buchenses, quae vno milliari a Carolinis distant, et in tractu fagis nemoroso profiliunt. Hae primo die aluum non ciebant, valide tamen urinam mouebant, insequentibus diebus aluus mane ordinaria, urinae fluxio copiosa semper, omnibus, quae grauabant, leuioribus. Decimo die cum tormina alias consuepta absque alui lubricitate inciderent, dedi rhabbarinam medicinam, cum sale thermarum, in parca et repetita dosi, vnde torminosi doloris remissio et crebra per aluum euacuatio. Die duodecimo iterum suasi acidulas Buchenses, et postea tria pocula ex furioso sic dicto fonte haurienda; quo consilio aluus facta est laxa absque virium defectione, et cum aegri leuamine. Ergo dosim augeri iussi, et hoc modo omnis phthiseos suspicio euanescebat, tussi et sputo remittentibus.

Generosa virgo, annum quadragesimum transgressa, querebatur de dolore in hypochondrio sinistro, quem esus flatulentorum exacerbabat. Aderat simul summa sanguinis acrimonia, ex qua saepius in auribus et oculis, maxime partibus superioribus, inflammationes, serosae, excoriatio-
nes

nes, seu destringenta, oriebantur, omneque corpus ex potus humectantis defectu siccum reddebatur. Aestus vagus, calor depascens nocturnus, somnus inquietus, sudor in vola manus, adpetentia varia, aluus inordinata et sicca, lassitudo post somnum, et difficilis in adscendendo respiratio, hecticam indicare videbantur. Interim nulla tussis, nullum vnquam sputum fuerat suspectum vel cruentum. Pediluua ex aqua fontana et cineribus clauellatis, per quartam anni partem continuata, quaecumque leuamen adtulerant; vesicantia vero adplicata nullas excitarunt vesicas. Dubii euentus, immo suspectus mihi erat thermarum vsus. Interim concessi, aegrae optima precibus motus, vncias sex vel octo, lacte mixtas mane haurire. Sed cum calor depascens inde aueretur, pulsusque admodum febrilis et celer insurgeret, regio in hypochondrio sinistro adfecta tumeret, et caleret, suspicionemque apostematis latentis faceret, abstinere iussi, laxans antiphlogiston exhibens, quod tarde satis aluum mouebat, et symptomata mitigabat. Dedi contra consilium, vt primo hauriret aquas medicatas Selterenses solas, deinde lacte mixtas, balneo ex aqua dulci saepius insideret, tepido tamen, victuque vteretur ex vegetabilibus, et ab omnibus, quae exaestuuant et exsiccant, abstineret. Redibat anno insequenti tempore verno aegra multum leuata, diaetaque tenui carneque carente admodum contenta, vitamque satis fragilem conseruans, indies tamen vtcunque viuebat*.

D 2

Gene-

* Postea vero, quam vitae genus mutaret, inque aula viueret, omnis phtisis suspicio disperebat, vt aegra etiamnum

Generosa vidua, annorum quinquaginta, strumam gestabat ingentem, quae asperam premebat arteriam, vnde respiratio difficilis et cum strepitu insigni, et interdum prorsus suppressa, reiectio non raro pituitosae materiae, cum tussi. Aliquoties fuerat sputum cruentum et purulentum, id quod ante decem annos in ipso usu thermarum Carolinarum quoque accidebat. Quum enim binis subinde vicibus seu per quatuordecim dies illas ex furioso fonte thermas cum optimo successu potaret, finito mensium fluxu, qui inciderat, sumtis pilulis laxantibus, noctu ex improviso sanguinis et puris exspuit ingentem copiam. Nihilominus salutariter deinde bibit illas thermas, ad molam bullientes, non obstante suspicione vomicarum in pulmone, et periculosae in eodem obstructionis. Corpus interim erat satis crassum, adpetentia cibi optima, somnusque reficiens. Septem abhinc annis repetit aegra usum thermarum, sumtoque laxante salino, molares haurire incipit, quae quidem optime excernebantur, oculorum tamen dolorem ex sero acri adfluente, strepitumque in pectore grauiorem aestumque vagum vesperi suscitabant: quae tamen symptomata potius catarrhales adfectiones ex itinere et frigida temperie ortas dicere luberet, siquidem cum continuato thermarum haustu, sudoreque copiose profluente remittebant. Fluebant
sexto

etiamnum sana et obesa superstes, meam prognosin falsam fuisse, abunde testatur: id quod multis aliis comprobare possem exemplis, quae me audaciorem paullo non fefellerunt, licet aegri aequae ac medici timidi admodum in vtramque partem circa usum thermarum vacillarent.

sexto die haemorrhoides, cruorque modo frustulatim, modo rutilans et floridus, cinnabarinique coloris emanabat. Fluxus continuabat per octo dies, modo remissior, modo auctior, et tertio die nares quoque stillabant sanguinem. Pulsus interdum erat fortis et celer, virium languor, spontanea diarrhoea, dolorque in regione epigastrica, et ex flatibus intumescencia. Cum nono die remisisset cruoris excretio, salutari effectu deinde molarium usum continuabat, et anno inferente eundem repetebat, nulla tamen in struma mutatione, magno vero in respirationis negotio leuamine. Sputum interim nullum reliquit dubium, pulmonem obstructione et exulceratione male adfectum fuisse. Aegra deinceps tribus vicibus non solum nostras thermas, in labe visceris adeo suspectas, hausit, sed quinque post annos superstes gaudebat de virtute thermarum, glandulis pituita tenaci repletis medendi, admodum egregia.

Vir quinquagenarius, omnia expertus, quae corpus debilitare et vires destruere valent, curru vectus, vehementer concusserat corpus, praecipue autem pectus laeserat grauitate, adeo, vt vitae esset pertaesus. Nihilominus labem in pulmone esse, gnauiter negans, Carolinarum potationem obstinate vrgebat. Erat vero in illo malus corporis habitus, tussis molesta, sputum album, sudor nocturnus, difficilis respiratio, pulsus magnus et celerrimus, lassitudo imprimis pedum spontanea. Consummatam ergo pulmonis exulcerationem adesse, et in itinere ex concussionem forte dilacerationem, purisque in thoracem effusionem factam fuisse

adfirmans, Carolinarum potationem prorsus
dissuasi. Aeger tamen nullum sentiens dolo-
rem, agilisque, potionem ex manna fumebat,
quae absque molestia aluum ciebat. Secunda
die hauriebat thermarum ad molam bullien-
tium libras tres, vnde difficilis mox respiratio,
motus febriles, debilitasque maior. Quum
post meridiem haec omnia remitterent, aeger-
que omnes actiones exercere valeret cum faci-
litate, sinistram, vti ipse falso putabat, meam
praedictionem ridebat, morbum catarrhalem
adfectionem esse existimans. Pulsus tamen
admodum celer, et ita magnus, vt arteriae ele-
vatio omnem fidem excederet, meam senten-
tiam serio confirmabat, haustum thermarum
periculo plenissimum esse. Tertio post die ex
libris quatuor earundem thermarum recurre-
bant omnia modo dicta symptomata, quibus
accedebat tussis et eiectio puris viridescens,
ea quantitate, vt intra viginti et quatuor horas,
decem libras superaret illud, eratque acrimonia
tanta, vt assulis, quibus conclaue stratum erat,
maculas nulla ratione detergendas imprimeret.
Ad haec aluus et vrina fluebant copiosissime,
non sentiente aegro. Magna spirandi difficul-
tas, pectus quasi vinculo quodam adstrictum
adtollebatur, metus suffocationis ex refrigera-
tione nocturna augebatur, magnusque in pe-
toris latere dextro strepitus et rhonchus. Ex
requie in lecto, die quarto, lactis haustu fre-
quenti medicinaque temperante omnia haec
mala reddebantur mitiora, manente tantum-
modo sputo copioso. Sexto tamen die hoc
parcius fiebat, tussis porro rarior, respiratio dif-
ficillima, sopor, conuulsio, amentia et octauo
mors.

Seruus

Seruus annorum triginta, et quod excedit, natus, aetatis anno vigesimo quarto, ex violenta corporis tensione vasculi sanguinei disruptionem passus fuerat, quam indicabat anxia pectoris oppletio, aestus, tussis, et sputum tandem cruentum, ex vehementi corporis motu rediens, summa virium defectio, pedumque lassitudo, adpetentia varia, modo aucta, modo imminuta, acutus ex adsumtis, in regione epigastrica, dolor, difficilis respiratio, cephalalgia, aestus vagus, imprimis post epulas, sitis, idque matutino etiam tempore. In itinere melius semper sese habebat. Post venae sectionem omnia erant peiora, siquidem et medicina, quae aluum laxat, nocebat, et ventriculum debilitabat. Nostrarum thermarum potationem septem abhinc annis non ferebat, quam, nempe capitis dolor, pectoris angustia, insomnia grauia, somnus non reficiens, sequebantur. Insidebat tamen balneo ex molaribus thernis, quo facto, optime sese habebat. Anno insequente thermarum potum altera vice experiri volebat. Sed quum omnia insequerentur symptomata, quae alias in phthificis obseruantur, abstinere merito iussi. Interim facile patet, infirmatum simul ex calore ventriculum, multaue sequuta fuisse mala ex motis per thermas cruditatibus, quae quidem in aliis, de phthisi non suspectis, animaduerti.



Obferuatio XXIX.

Lichenes.

Adolefcens, cuius manus lichenes foedabant, et qui antea frustra falinae fluxum per mercurium expertus fuerat, adibat Carolinos fontes decem abhinc annis, et vt promptius thermae fanguinis maffam penetrarent, quouis mane, vltra libras duodecim earundem hauriebat, manuumque lotionem ex iisdem adhibebat, quo facto, lichenes in manibus quidem euanescebant, in corpore contra et facie in confpectum veniebant. Deinde fub continuo hauftu thermarum maculae cutaneae modo abibant, modo redibant. Licet igitur fatis protracta curatio adhibita fuiffet, vti neceffitas in omni fanguinis impuritate requirit, adeo, vt tribus vicibus, interpofitis laxantibus, mercurialibus per dies viginti fex magna copia hauffiffet thermas, terque balneo infideret; nihilominus tamen nulla fpes adfulgebat, morbum omnino fanari poffe. Mihi etiam perfuafum erat, vix profuturum effe aegro, fi omne malum vna vice depelleretur, quum morbus effet haereditarius, matre eodem adffictata, et ipfo aegro a cunabulis eodem laborante, adeoque maxime naturalem factam fuiffe excretionem.

⊕ * * * * ⊕ * * * * ⊕ * * * * ⊕ * * * * ⊕ * * * * ⊕ * * * * ⊕ * * * * ⊕ * * * * ⊕ * * * *

Obferuatio XXX.

Vrinae retentio.

Vir gracilis, vitam fedentariam agere coactus, induftrius, et femper regimen calidum obferuans, ex vfu pilularum purgantium paene
con-

confumitur, et a catarrhis, quibus antea saepius obnoxius erat ad tempus, liber euadebat, variis tamen subsequenter malis, quae a turbato transpirationis negotio oriri solent, ad quae sananda primum Selteranis, deinde Carolinis medicatis aquis usus fuit, quarum posteriores primum iuxta molam profilientes, aluum extra modum purgant, nullumque creant incommodum. Imbibit deinde illas feruidissimas ex primario fonte, quae quidem parcius aluum laxant, vrinaeque difficultatem, immo per duas horas retentionem inducunt continuam, cum dolore in lumbis ad inguina progrediente. Tandem multum vrinae prorumpit, simulque magna pituitae copia. Nulla aderant calculum indicantia signa, nullum in vrina sedimentum rubrum, nullaque fuerat ante usum thermarum vrinae difficultas. Videbatur ergo studium nimium, nostro aevo adeo consuetum, diaphoreticum, in corpore exsiccato induxisse penuriam feri diluentis, et in renibus et vesica vrinaria pituitae crassae abundantiam, quae thermis mota mole sua vrinarium meatum clausit. Sub continuato deinde thermarum potu, vrina difficulter et in magno cum dolore reddebatur, sedimentumque crassum loturae carnis simili liquido, imo cruore ipso perfundebatur. Convalescebat tamen aeger, et alacrior multum factus, ab omni morbo circa vias vrinarias liber viuit.



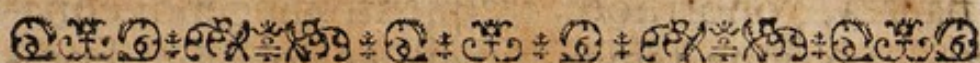
Observatio XXXI.

Lues venerea.

Iuuenis sanguineus quum fluxu per vrethram fanioso, et deinde bubonibus venereis breui antea laborasset, nondum a fluxu dicto fanatus, vlcere palati, aestu vago, lassitudine, fluxionibus catarrhosis diuexatus, adibat thermas Carolinas. Dedi pilulas ex extracto panchymagogo Crollii et mercurio dulci, suasique eas thermas iuxta molam ebullientes, quae omnes excretiones non sine leuamine aegri feliciter augebant, sudoremque magis in capite, quam reliquis corporis partibus, mouebant. Deinde citrinae cum sedimento farinaceo vrinae inprimis excretio, in dies copiosior, immo copiosissima fiebat, multum pituitae crassae per aluum eiiciebatur, quae interdum vstionis sensum excitabat. Vlcus in faucibus sub haustu illarum ex furioso fonte consolidabatur, balnea sudores frequentes eliciebant, purgantia fortiora interposita conducebant, licet quandam inducerent debilitatem. Aeger macrior quidem, sanus tamen et laetus abibat, et anno insequente ab omni venereo malo liber, vsum thermarum repetebat.

Rusticus annorum viginti quatuor natus, decimo aetatis et septimo anno ex gonorrhoea inhibita testiculum habebat venereum, interdum vlcera faucium cancrofa, ante mictionem materiae purulentae excretionem, et, ea finita, dolorem in vrethrae parte posteriore prementem, et sensum quasi remanentis fluidi artuumque lassitudinem, circa partes genitales prurimum, leuemque in costis spuriiis dolorem
sub

sub respiratione, ex pleuritide, qua ante septem hebdomadas laborauerat, sentiebat. Varia et inepta adhibuerat medicamina, et tandem salivationem mercurialem, absque tamen exoptato effectu. Adibat quinque abhinc annis fontes nostros salutare, et hauriebat thermas ex primario fonte absque vilo incommodo, vel mutatione in partibus adfectis, excepto, quod testis tumens paullo dolere inciperet.



Obseruatio XXXII.

Gonorrhoea.

Adolefcens, quem fluxus gonorrhœicus et vrinae ardor diu excruciat, absque vlla molestia septem dies nostris thermis vtebatur, aucta cibi cupiditate. Octauo die aluum purgante medicina sollicitabat, et nono balneo ex thermis ad molam bullientibus infidebat. Quum inde se leuatum sentiret et alacriorem factum, id, ipso renitente licet medico, eodem die repetebat. Hinc noctu insequente accidit refrigeratio, deinde aestus, capitis dolor, nausea, summa virium infractio, sudor colliquatiuus, lancinans et ardens, in regione lumborum et vrethra sensus, puris aequae ac cruoris excretio per eandem multa, quae vel leui pressione, vel sponte de die quoque succedebat. Medicus ad compescendos febriles motus, die altero recurrentes, emulsionem dedit, quae tamen minus aegri voto respondebat. Suo ergo vtens consilio, praeterlapsis aliquot diebus intercalaribus, licet febre adhuc saeuiente, per quinque

quinque dierum spatium thermarum potationem continuabat, et sexto die purgante medicina aluum tantopere mouebat, vt paene consumeretur. Interim, licet nullis diaetae regulis se obligaret, tamen ex vsu balsami de Mecha, portionem illius in dies auctiorem fumendo, materia gonorrhoeica continuo emanabat, febrisque cessabat.

Seruus annorum triginta sex, cibi fastidio, nausea, gonorrhoea, frequenti mingendi conatu, mictione tamen difficili et dolente laborabat. Nausea ex haustu Carolinarum cessabat, gonorrhoea manebat eadem.

Alius, sanguineus, speciem integrae valetudinis prae se ferens, difficili respiratione, cibi fastidio, ex adsumtis nausea et repletionis sensu, lassitudine spontanea et per duos annos gonorrhoea adfligebatur. Hauriebat thermas nostras absque vlla molestia, magnoque aegritudinis leuamine, si excipias gonorrhoeam, quae neque atrocior neque mitior fiebat.

Iuuenis gonorrhoea diu laborauerat, ex qua, accedente morbo digestionis laesae, corporis ingruebat languor et consumptio. Adibat quatuor abhinc annis fontes nostros salutare, et inter thermarum potationem bubones in utroque inguine oriebantur, qui sponte absque vlllo externo medicamento aperti fiebant, nec minus consolidabantur, gonorrhoeae sanatione facta. Aeger tamen deinde ex intemperantis forte et incontinentis vitae ratione semper faciem habebat cachecticam.

Obferuatio XXXIII.

Cardialgia.

Generosa vidua, annorum quinquaginta septem, temperamenti biliosi, chronica laborabat cardialgia, quam saepius vomitus. dolor capitis intensissimus, vesperi maxime infestans comitabatur. Quum aliquoties vsu thermarum hae adfecticnes morbosae leuatae fuissent vsu thermarum aegra optima cogebatur ad hos fontes salutare iterum confugere. Dolor capitis post epulas semper recurrebat acerbissimus, adeo, vt oculi obfusarentur, partes dolentes et brachium sinistrum tumerent et dolerent. Primis diebus insurgebant tormina, nausea, diarrhoea et rheumatici dolores, quae tamen omnia ex haustu thermarum remittebant symptomata, subsequente larga excretionem alvina. Adfligebant illam tamen postea agrypnia, sapor alcalinus, ouorum putrefactorum instar, aestus vehemens ventriculi, et sitis. Suasi ergo, ad mitigandam acrimoniam biliosam, antequam cubitum iret, decoctum ceraforum acidorum, quo somnus quietior factus est et sitis remissior. Interposui deinde laxans ex tamarindis, cremore tartari, rhabarbaro et manna, quod primum vomitum pituitosum et biliosum, deinde quinque aluum mouebat absque vlllo incommodo, licetque vesperi spontaneo vomitu reiiceret adsumta et pituitam, id quod extra vsu thermarum saepius accidere solebat, optime tamen inde sese habebat, thermae bene exercebantur, cibi que cupiditas in dies augebatur. Perspicuum est, in hac aegra deprauatam fuisse concoctionem, ventriculumque repletum faburra

burra biliosa, quam saepius thermae valide et repente mouent, ardorem, saporemque putridum, aestum, nauseam et vomitus biliosos excitant. Experientia me docuit, quantum diaetae simplicitas, genii sui defraudatio, abstinentia a potu Caffee et saccharo in hoc casu valeant. Qui hoc modo aegrotant, variis medicinis diutius fracti, animi adfectionibus frequenter excruciantur, imprimis ad iram procliuēs, raro ad epulas accedunt, quin ira tumeant, vel potius consuetudine, quam fame adacti, comedunt. Quae concoctio tum speranda? diutius et saepe repetitus vsus thermarum requiritur, et exquisitum in esculentis sumendis regimen, magnumque studium ad animi tranquillitatem obtinendam est adhibendum, alias mox nouae cruditates biliosae oriuntur, quae omnia adsumta in stomacho inficiunt et corrumpunt, nouosque cient tumultus.



Obseruatio XXXIV.

Oculorum vitia.

Vir maior annis quadraginta, corporis habitus laxioris, qui vitam actiuosam mutauerat cum otiosa, vernali tempore corpore minus, quam hieme fieri solebat, contra frigus munito, momento, lumbari regioni sentiebat quasi glaciei frustum adplicatum. Nephritis quoque subesse videbatur, quum interdum vrina retineretur, atque ex sanguinis motu fortiori sabulum excerneretur. Haemorrhoides quoque rite fluebant. Dolor erat insuper vehemens,

in

in vtroque oculo, ex nimia oculorum aciei intensione et continuata, acerbior, nebulaque quasi ante dextrum oculum versabatur, quae oculorum adfectio 1739 ex vsu thermarum nostrarum sanabatur, haemorrhoidum fluxu non redeunte. Repetebat aeger post quatuor annos thermarum haustum et aliquoties insignem virium defectionem, oculorumque dolorem sentiebat, inprimis assidua lectione, et quum ex balneo earum thermarum, quae iuxta molam bulliunt, oculorum vitium adauctum sentiret, vsu externo desistere iussi.

Vir annos sexaginta et duos natus, lue venerea laborauerat, cuius ex salivae fluxu per mercurium visus orbitatem omnem sanant thermas Carolinae intra sex hebdomadas.

Femina iuuenis, cachexia laborans acris, gracilis admodum, scabiosa, voluptuosa, parumque habens sanguinis nutrientis, haurit thermas Carolinas, ex quo tempore oculorum hebetudo et dolor ex studio acutum cernendi, et continuato, interdum ex improviso, quasi nebula nigra oculis obuersabatur. Concedo in hac qualemcumque ansam dedisse vsu thermarum imminutae oculorum aciei; sed multae aliae quoque accedebant causae, corpus debilitantes et acrimoniam augentes, quibus oculorum acies infrangebatur. Scio quidem, multos thermas nostras accusare in hoc casu; sed pluries ego obseruavi, in iis tantum offensos fuisse oculos, qui acie eorundem debilitata inter vsu thermarum aliquid contueri solebant, eosdemque legendo exercebant. Noui amicum, qui
assidua

affidua lectione, durante thermarum potatione, oculos valde defatigabat, et ab eo tempore saepius ophthalmia adfligebatur, inprimis quum diu et accurate res discernenda esset.

Femina triginta annorum, in qua magna corporis ficcitas et serosae lymphae acrimonia erat, ophthalmia chronica et forte venerea laborabat. Haustis per septem dies thermis, iuxta molam scaturientibus, exhibui pilulas laxantes, mercurio dulci addito, viribus auctas, ex quibus nausea, vomitus et sputum cruentum sequebantur, quod tamen mox remittebat. Die insequente, me tamen non iubente, prohibente potius, balneum ex thermis ingrediebatur, et deinde thermarum potationem continuabat, inde oculi inflammatio ingrauescebat, ferique adfluentis rosio cooriebatur, quam demulcentium lactisque vsus externus quidem leuabat, tamen aequae ac thermarum non sanabat.

Puella annorum octodecim, corporis habitus maxime laxi, varia, sed frustra, adhibuerat medicamenta, a medico docto per aliquot annos suppeditata, ob ophthalmiam chronicam serosam. Tandem adibat nostros fontes salutare, quorum vsus binis annis adhibitus, omnem morbum sanabat, eaque constantia, vt deinde non rediret, licet furore quodam aliquoties incenderetur nupta, et saepies catarrhosis fluxionibus obnoxia esset.

Monachus iam senectute prouectus, insigni corporis robore gaudens, offendebar hemicrania et graui ophthalmia serosa, qua non solum

solum visus oculorum obtundebatur, sed oculi quoque pannum rubrum referebant. Hauriebat anno 1744 feruidissimas thermas cum interpositis laxantibus antiphlogisticis, et ophthalmia cessabat. Anno insequente quum visum thermarum repeteret ad hemicraniam depellendam, nullis laxantibus in auxilium vocatis, abdominis tensiones nascebantur, nulla morbi remissione subsequuta.

Puella annorum viginti, decimo aetatis anno laborabat variolis copiosis, et duodecimo infestabatur ophthalmia serosa grauiissima, qua oculi vndiquaque rubebant. Ex haustu thermarum furiosi fontis et interpositis laxantibus mannatis, quae ad sananda mala ex variolis reliqua, imprimis prodesse creduntur, sani fiebant oculi, nulloque deinde adfligebatur vitio eorum, nisi hoc vno leuiore, quod in talibus aegris semper obseruavi, quo ex consuetudine defigere solent ad terram oculos, quod ignari pudicitiae indicium interdum interpretantur.

Puella octodecim annos nata et sanguinea, mensium fluxum experiebatur nimis parcum, ex quo non solum oculi rubebant, sed manus quoque tumebant. Vtebatur thermis nostris nouem abhinc annis, et licet parum leuata domum rediret, tamen insequente anno non solum menses copiosius fluebant, sed oculorum rubor quoque euanescebat. Repetiit quoque cum fructu eodem anno thermarum vsum externum aequae ac internum.

Adolescens annorum octodecim studiis operam nauans, paullo tenerioris corporis ha-

bitus et mollioris, habuerat superiori anno in tibia vlcus, quo consolidato, ophthalmia fequebatur ferofa, ab omni potu exaestuante exacerbata. Quum insignis apud ipsum esset nausea ad omnia medicamenta, dedit tandem, antequam cubitum iret, salis amari semiunciam, et primo mane diei insequentis iussi haurire, quae ad molam bulliunt, thermas, quas mox vomitu reiciebat. Substitui ergo, quae ex furioso fonte prorumpunt, et res bene succedebat. Sexto die proueniebant scabiosa exanthemata, leuisque suboriebatur in tibia dolor, vbi vlcus olim fuerat. Die decimo quinto oculi paullulum rubebant, inprimis palpebrae, minus tamen decimo sexto, quo exhibui pulverem rhabarbarinum cum temperante, et post bibendo thermas, sed nimis celeriter, fequebatur primum vomitus pituitosus, deinde aquosus, cum quadam virium defectione. Aeger quidem nondum sanatus abibat, insequente tamen anno rediens, de sanitate recuperata gaudebat, vsumque thermarum magna cum vtilitate repetebat.

Adolescens quindecim annorum ex chemosi habebat maculam albam, in cornea oculi sinistri transparente, vasaque sanguine turgentia tria ex eodem in angulo interno coeuntia. Quum varia medicamina diu frustra adhibita fuissent, consilium tandem dedi, vt Carolinas adhiberet thermas, a quo, ad easdem perquam molesto itinere, ex solis scilicet ardentissimo aestu et sabulo minimo, quod aer mouebat, grauis oriebatur ophthalmia, qua palpebrae in primis tuebant, serumque acre et arenulae adhuc inhaerentes illos offendebant. Fomentatio

tio ex lacte calido sola sufficebat, vt breui haec inflammatio cessaret. Fiebat deinde ex haustu thermarum primis diebus, albugo magis transparens, vasaque sanguifera pallescebant; id quod pomeridianis horis, minus tamen matutinis, quibus vasa turgebant, semper obseruabatur, aegerque potui Caffee potius, quam thermis tribuebat. Effluxus deinde materiae purulentae ex aure dextra auditusque grauis erat. Laxans ex ialappae radice nauseam, refrigerationem, pulsum tardum et magnum, albuginem vix conspicuam vesperi efficiebat, et copiosissime aluum ciebat adeo, vt insequente die magna thermarum copia parum eandem moueret, circaque meridiem in momento oculus laesus caereret, totaque albuginea fieret rubra, quae tamen subitanea mutatio mihi atrox et terribilis visa breui durabat tempore. Causam huius rei iudicavi magnam, ex laxante, vasorum exinanitionem, et celerem ex largiori thermarum haustu repletionem. Patet vero etiam per hanc experientiam veritas, purgationem, quae nimis valentibus medicinis fit, in oculorum morbis insignis esse efficaciae, facta tamen magna euacuatione omnino prouidam vasorum constrictionem indicare. Caeterum continuata thermarum potatio oculi vitium, quum multum imminueret quidem, plenarie vero non sanaret, suasi domi diaetam diluentem et refrigerantem, venae sectionem in pede, solutionem lapidis diuini Saintyues, quae dolorem quidem excitabat, aegrum tamen aegritudine multum leuabat.

Iuuenis eruditus, annos viginti tres natus, suffusione, quae nihil vnquam concrefcentis

materiae intuentibus exhibet, sed penitus serena est, laborabat. Sanguis erat corruptus, fauces exulceratae, motus saepius conuulsiui, potissimum in facie, vehemens oculos vexabat inflammatio, cum pustulis coniunctiuam obsidentibus. Nullus ex variis medicaminibus per duos annos fructus. Frigidae adplicatio aciem magis hebetem reddebat, aequae ac camphorae solutio. Non raro delabentis ponderis sensatione, in regione frontis oculis caligo offendebatur. Aeger obiecta distinguere valebat, sed oculis semper quatuor puncta nigra obuersari, et lucernam intuentibus cingere eam tanquam circulus quidem obscurior videbatur. Quo remotior eadem, eo maior orbis, et pupilla praeter morem contracta erat. Semper circa frontem regio algebat, etiam perfluyente sudore, oculique intus dolebant. In sinibus sic dictis frontalibus et naso dolor premens, vlcusculumque narium internam partem obsidens pus copiose fundebat. Carolinae thermae primis diebus perquam molestam vrinae excretionem, stringentem in capite sensum in oculis resolutorium, denique copiosum salivae fluxum excitabant. Morbum esse venereum, vel grauedine ortum, amaurosin et incipientem in retina obstructionem mecum reputans, dubiam certe de recuperanda sanitate feci praedictionem. Aeger quoque aegritudine non leuatus, fontes Carolinos relinquebat, praeterlapsis autem aliquot annis, eosdem sanus iterum adibat.



Obferuatio XXXV.

Abfcefus.

Illuftriffima femina obiit 1739 in thermis Carolinis, quum duos confuetos potationis circuitus feptem dierum iam abfoluiffet. Inueniunt, qui cadauer fecant, glandulas in mefenterio induratas, inde factum abfcefsum conftabat, qui, difrupta membrana cingente, pus in abdominis cauum effuderat, et inteftina coaluerant peritonaeo adnata.

Vir quinquagenarius, ex haemorrhoidum moliminibus et obftructione in fyftemate venae portae, calore hectico, morbo ex alcalino fpontaneo, bilis inertia, tenefmo et laffitudine fumma fpontanea excruciabatur. Carolinae thermae quidem optime aluum laxam reddebant, excrementa tamen erant coloris cinerei, dolor rodens in ano, omnia excreta putridi foetoris, tenefmusque adeo grauis, vt aegrum paene conficeret, qui ad dolorem mitigandum omnia efculenta folida abhorrebat. Sub continuato thermarum potu excreta aluina erant oliuarum colore tineta, tumor in ano doloris expers fanguinemque facile ftillans sentiebatur, calore febrili in dies aucto. Tandem abfcefus in ano apertus materiam purulentam fundebat, magno aegri leuamine, qui de hoc effectu admodum laetabatur, inprimis quum excrementa flauae bilis ftatum meliorem confirmarent.

Obferuatio XXXVI. Cibi fastidium.

Adolefcens ex variis in diaeta erroribus, imprimis largiori vini Hungarici vfu, in prima iuuentute, ventre fuppreffo, matutino vomendi conatu cibi faftidio infirmoque ex calore et pituita repleto ventriculo adffictabatur. Licet per decem dies thermas noftras haufiffet, per equitationem moueret corpus, excretionefque omnes ex voto fuccederent, cibi faftidium tamen idem manebat. Dedi ergo vndecimo die puluerem ialappae in vino, qui abfque vlla moleftia largiffime aluum deiiciebat, magnam pituitae tenaciffimae et vitreae copiam euacuabat, infigni aegri leuamine, qui deinde optime cibi adpetens, in dies fub continuata thermarum potatione animo et corpore alacrior reddebatur.

Seruo cuidam adolefcenti, adufto vini fpiritu abutenti, infirmus erat ex calore ventriculus, et cibi faftidium. Dedi laxans, quod copiofe aluum mouebat, et licet petulans indomitusque aeger, nullis diaetae legibus inter thermarum potationem fe obligaret, fubque finem purgatorio medicamento, quod vltra quinquaginta fedes excitabat, paene confumeretur, tamen faniffimus abibat.



Obferuatio XXXVII.

Passio hystERICA falso sic dicta.

Generosa femina, annorum quinquaginta, nouem liberorum mater, sanguine turgens, perfectae sanitatis speciem prae se ferens, post vltimum partum, nouem annos non menstruata, varias experiebatur aegritudines, et eas imprimis, quas medici sanguinis congestiones cognominare solent. Multae et ineptae sanandi methodi, peruersaque passionis hystericæ imaginatio, regimenque imprimis calidum, inde

inde frequens sudoris profusio morbum fecerant ita perplexum, vt vel acutissimus medicus eum dignoscere vix valuisset. Anxia insimul de consumptione hectica aegra, et more hysteriarum, vulgo sic dictarum, symptomata pessima semper, et apoplexiam letalem ominans, excretiones et omnes motus naturales et salutare infrungebat. Quum 1746 accederet ad fontes salutare Carolinos, tribus vicibus, eodem anno, iam vena secta fuerat, absque vilo leuamine. Ergo a mittendo sanguine in hoc certe ambiguo casu maxime alienus, cruoris euacuationem, quam valde adpetebat aegra semper timida et ex infimo pectore anhelans, dissuasi, et purgationem, quae salino fit medicamento, dedi. Sed inuisens aegram, inueni de medicina aluum non mouente querentem, vestibus ac pellibus, non secus ac rigidissimo saeuiente frigore, munitam, ad fornacem calefactam sedentem, camerae inclusam, sudore diffluentem, summeque anxiam. Alui suppressae et multarum morbosarum adfectionum causam hac occasione didici, quum aegra in hoc regimine, semper nescio quod commodum sibi fingeret. Fenestras ergo aperui, feruente summo solis aestu, pelles seponi, omniaque remoueri, quae sudorem elicere possint, iussi. Hoc modo aluus optime succedebat, magno aegrae leuamine, licet catarrhus alias satis frequens, sequeretur, qui tamen tertio die ex thermarum potatione prorsus cessabat. Corpus non aestuabat febriliter, et excretiones per vesicam vrinariam, et aluum optimo successu sequebantur. Quinto die dolor sub hypochondrio sinistro lienis vitium indicare videbatur. Aegra tamen inter epulas, pancraticae viuens, post meridiem pessime sese habebat, et maiorem in modum meticulosa abitum meditabatur, modoque algebat, modo calebat. Septimo cum omnia essent leniora, dedi pilulas ex scammonio, resina ialappae, mercurio dulci, et gummi ammoniaco compositas, quae absque vilo incommodo aluum largissime euacuabant, et aegram multum leuabant. Decimo vero, cum gulae nimium indulisset, vesperi, cru-

stula

stula farinacea et pinguia admodum intemperanter deuorabat, quae cruditatis sensum, cardialgiam atrocem, vel potius acerbum in regione pylori dolorem, ad caput eiusdem lateris adscendentem, transitoriam linguae paralyfin et non absque metu apoplexiae summas anxietates creabat. Regimen calidum, quod alias iisdem incidentibus, ex falsa passionis hystericae persuasione, obseruare solebat aegra, sedulo dissuasi, glutinosum alimentum dextrum ventriculi orificium clausisse suspicatus. Exhibui ergo largam pilularum balsamicarum solutionem thermarumque haustum, unde flatus erumpebant, terque aluus aperta fiebat, cum omnium symptomatum remissione. Haurire deinde iussi thermas in conclau non calefacto, quieto tamen et immobili corpore, quo facto transpiratio lenis et aequalis semper sequebatur. Decimo tertio die quum ex intemperantia et refrigeratione uespertina repletionis et anxietatis sensus adsiduus et excretionum defectus adesset, dedi pilularum balsamicarum scrupulum vnum, cum extracti panchymagogi Crollii granis decem. Aluus tamen non mouebatur, dolorque stomachi adaugebatur. Interim continuatus thermarum potus ex voto cedebat, et purgatio, quae sub finem radicis ialappae semi drachma in syrupo corticum aurantium, et aqua cinnamomi instituebatur, insignem pituitae copiam euacuabat, eo emolumento, ut aegra sana et valens, thermis ualidiceret. Duae erant potissimum causae, quae in optima aegra grauiorem reddebant morbum, regimen nempe nimis calidum, et in iis, quae difficulter solui et concoqui possunt, intemperantia. Prius tamen aluinam excretionem semper retardabat, vel prorsus cohibebat, summeque anxiam reddebat aegram, inde turbae in corpore noxiae, sanguinisque motus inordinatus et impeditus. Posterius saepius incidens malorum originem praebere, vitiumque in canali alimentoso primarium haerere, patebat ex eo, quod purgans medicamentum largius semper omnia symptomata feliciter tolleret, in ueris hystericis nullius vnquam usus, nec salutaris effectus.

